

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ PROGRESS
ΔΡΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

ΔΡ ΛΟΥΚΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
Έννοιες και Ορισμοί των Πολλαπλών Διακρίσεων	7
Μεθοδολογία.....	11
Εισαγωγή.....	11
Ερευνητική Στρατηγική.....	11
Ημι-δομημένες, εις-βάθους Προσωπικές Συνεντεύξεις (Semi-structured, In-depth Personal Interviews)	12
Ομάδες Εστίασης (Focus Groups).....	14
Ποιοτικά Ερωτηματολόγια	14
Ηθική και Δεοντολογία	15
Ανάλυση Ευρημάτων της Έρευνας	17
Εισαγωγή.....	17
Κατανοώντας τις Πολλαπλές Διακρίσεις: Ορισμοί, Ερμηνείες και Παραδείγματα.....	17
Δημόσιοι Οργανισμοί, Υπηρεσίες και Ανεξάρτητες Αρχές.....	17
Συνδικαλιστικές Οργανώσεις και Σύνδεσμοι Εργοδοτών	21
Μετανάστες: Φοιτητές και Εργαζόμενοι.....	23
Προσδιορίζοντας τις Ευάλωτες Ομάδες και Κοινωνικούς Χώρους που Επιτελούνται οι Πολλαπλές Διακρίσεις	25
Ικανότητες, Δεξιότητες και Γνώσεις για το Φαινόμενο των Πολλαπλών Διακρίσεων	30
Εμπειρίες Θυμάτων με τις Πολλαπλές Διακρίσεις	34
Περίπτωση 1: Ισαάκ, άντρας, 32 χρόνων, Λίβανος	34
Περίπτωση 2: Μόνικα, Τρανς, 59 χρόνων, Ελλάδα	35
Περίπτωση 3: Ροζίτα, γυναίκα, 45 χρόνων, Φιλιππίνες	36
Περίπτωση 4: Αρούν, άντρας, 38 χρόνων, Ινδία – Θύμα Εμπορίας Προσώπων για Εργασία	37
Εισηγήσεις προς την Πολιτική	39
Βιβλιογραφία	43

"Αυτή η έκδοση έχει παραχθεί με την οικονομική στήριξη του Προγράμματος PROGRESS της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενο της δημοσίευσης είναι στην αποκλειστική ευθύνη του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕΚ-ΠΕΟ) και δεν αντικατοπτρίζει κατ' ανάγκη τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής."

Εισαγωγή

Παρόλο ότι η καταπολέμηση των διακρίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι στο επίκεντρο του διαλόγου και των δράσεων της Ένωσης για την κοινωνική της πολιτική τις τελευταίες δύο δεκαετίες και παρά τις Κοινοτικές Οδηγίες (2000/43/EK και 2000/78/EK) για την Ίση Μεταχείριση αλλά και των εγχώριων νομοθεσιών των Κρατών Μελών που έχουν υιοθετήσει βάση των Οδηγιών, φαίνεται να υπάρχει μακρύς δρόμος προς την επίτευξη μιας πιο δίκαιης ευρωπαϊκής κοινωνίας που σέβεται τους ανθρώπους της ανεξαρτήτου των ιδιαίτερων, προσωπικών και συλλογικών τους χαρακτηριστικών. Στην Κύπρο, επίσης, έχουν γίνει ουσιαστικά βήματα σε θεσμικό επίπεδο που προστατεύει τους πολίτες από τη διακριτική μεταχείριση με τη θέσπιση των νομοθεσιών 59(1)/2004 που απαγορεύει τις φυλετικές και εθνοτικές διακρίσεις στους τομείς της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ασφάλισης, της υγειονομικής περίθαλψης, της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες και της στέγασης και 58(1)/2004 που απαγορεύει τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης για λόγους θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας γενετήσιου προσανατολισμού. Επιπρόσθετα των δύο αυτών νομοθεσιών, οι δύο νομοθεσίες 2004/113/EK και 2006/54/EK σε σχέση με την Ισότητα των Φύλων για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, αντίστοιχα, συνθέτουν ένα δυνατό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των πολιτών από τις διακρίσεις. Ωστόσο, παρά τα βήματα προόδου στο επίπεδο αυτό, δεν έχει υιοθετηθεί καμιά ολοκληρωμένη πολιτική για την αντιμετώπιση των διακρίσεων αλλά και την εφαρμογή της ίδιας της νομοθεσίας για την ίση μεταχείριση.

Οι ρίζες της διακριτικής μεταχείρισης βρίσκονται στο ότι τα άτομα αντιμετωπίζονται διαφορετικά και με βάση τα χαρακτηριστικά ταυτότητάς τους παρά των προσωπικών τους δεξιοτήτων από τις δομές του συστήματος και αυτό γίνεται είτε σκόπιμα είτε και τυχαία. Παρομοίως, η ρίζα των πολλαπλών διακρίσεων βρίσκεται στο ότι τα άτομα αντιμετωπίζονται στη βάση της διαπλοκής των ταυτοτικών χαρακτηριστικών και των κοινωνικών τους γνωρισμάτων. Αυτό αποτελεί τον πυλώνα για να μπορέσει το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων να αναγνωρισθεί, να προωθηθεί και αντιμετωπιστεί στις σωστές του διαστάσεις. Ως αποτέλεσμα της περιορισμένης αντιμετώπισης των διακρίσεων που παρατηρείται στον τόπο μας, είναι ο συνεχιζόμενος διαχωρισμός των ανθρώπων, οι ανισότητες, ο ρατσισμός σε διάφορες μορφές και οι προκαταλήψεις, στοιχεία τα οποία οδηγούν σε εντάσεις και κοινωνικές συγκρούσεις. Επιπρόσθετα, οι διακρίσεις και οι πολλαπλές διακρίσεις, συγκεκριμένα, εμποδίζουν τα άτομα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, αυτό έχει αρνητικές συνέπειες τόσο στο προσωπικό επίπεδο των θυμάτων όσο και στο επίπεδο της κοινωνίας εφόσον οι πλήρως ικανότητες και δεξιότητες των ατόμων δεν μπορούν να αξιοποιηθούν είτε από την κοινωνία ούτε την οικονομία. Τα πιο ευάλωτα στρώματα του πληθυσμού είναι αυτά που επηρεάζονται πιο πολύ από τις πολλαπλές

διακρίσεις συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των μεταναστών, των νεαρών ατόμων, των ηλικιωμένων, των ατόμων με ομοφυλοφιλικό σεξουαλικό προσανατολισμό, των διαφυλικών ατόμων, των οροθετικών και ασθενών του ιού HIV, των ατόμων που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας, των ατόμων που υπόκεινται στην εμπορία προσώπων για εργασία ή πορνεία, των πρώην φυλακισμένων, και των ατόμων με αναπηρίες. Ωστόσο, η πολλαπλότητα και πολυπλοκότητα του κάθε ατόμου και η έλλειψη αντιμετώπισης της ατομικότητας νομικά και κοινωνικά από το κοινωνικό σύστημα μπορεί να θέσει τον κάθε ένα στη θέση του θύματος των πολλαπλών διακρίσεων.

Πέρα από όλες τις προσπάθειες και πέρα από την απουσία μιας ολιστικής προσέγγισης για την αντιμετώπιση των διακρίσεων, κανένας δημόσιος διάλογος και καμιά πρωτοβουλία δεν έχει εξελιχθεί στον τόπο μας για τα άτομα που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις. Καμιά δράση δεν έχει εφαρμοστεί για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων ούτε ακόμα και παράλληλα με τις δράσεις που κατά καιρούς εφαρμόζονται γενικότερα για τις διακρίσεις. Η προσέγγιση της Ενσωμάτωσης της Διάστασης της Μη-Διάκρισης σε όλο τον κύκλο χάραξης, εφαρμογής και αναθεώρησης της πολιτικής δεν έχει υψηλή θέση στην πολιτική ατζέντα στην Κύπρο, όπως και στα πλείστα Κράτη Μέλη της Ένωσης, παρόλο που υπάρχουν καλές πρακτικές από μερικά Κράτη που έχουν λάβει πολύ σοβαρά υπόψη την ιδέα της Ενσωμάτωσης. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών, τα άτομα με πολλαπλές ταυτότητες πληρώνουν το τίμημα της άνισης μεταχείρισης και της προστασίας από την πολιτεία στην καθημερινή διαβίωσή τους. Επιπρόσθετα, σε ερευνητικό επίπεδο δεν έχει αναπτυχθεί καμιά πρωτοβουλία στην Κύπρο κι ως συνέπεια αυτού, η γνώση μας τόσο για τις προκλήσεις αντιμετώπισης του φαινομένου των πολλαπλών διακρίσεων όσο και για τις ομάδες του πληθυσμού που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις να είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Γι' αυτούς τους λόγους, η ανάπτυξη ερευνητικής δράσης κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη. Η έρευνα αυτή, συνεπώς, προσπαθεί να καλύψει, στο μέτρο του δυνατού, το αξιοσημείωτο αυτό κενό που εντοπίζεται και επικεντρώνεται, συγκεκριμένα, στη χαρτογράφηση μιας σειράς θεμάτων που συνδέονται με τις πολλαπλές διακρίσεις.

Η πρωτοφανής αυτή έλλειψη ενδιαφέροντος τόσο στο πολιτικό και ακαδημαϊκό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της κοινωνικής πολιτικής για τις πολλαπλές διακρίσεις έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον της ερευνητικής ομάδας του Έργου αυτού και επιδιώκει μέσα από τις μεθόδους που επιστρατεύει να τεκμηριώσει τις διαστάσεις και τις επιπτώσεις του φαινομένου των πολλαπλών διακρίσεων στην Κύπρο από τις εμπειρίες επαγγελματιών που εργάζονται με τα θέματα των διακρίσεων αλλά κυρίως από εμπειρίες θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων. Μέσα από αυτό το πρίσμα, η προσδοκία της ερευνητικής ομάδας είναι να εκπονήσει ένα πρώτο εργαλείο που θα βοηθήσει να αναπτυχθεί ένας δομημένος διάλογος μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μελών στον τόπο μας για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων συμπεριλαμβανομένων μέτρων κοινωνικής πολιτικής για τα άτομα με πολλαπλές

ταυτότητες αλλά και την αποδοχή και εκτίμηση της ποικιλόμορφης πλέον Κυπριακής κοινωνίας από το ευρύτερο κοινό.

Μεθοδολογικά, το Έργο επιστρατεύει ποιοτικές μεθόδους παραγωγής δεδομένων. Συγκεκριμένα, γίνεται μια τριγωνοποίηση ποιοτικών μεθόδων συμπεριλαμβανομένων της μελέτης περιπτώσεων (case studies), των ημι-δομημένων εις βάθους συνεντεύξεων (semi-structured in-depth interviews), των ομάδων εστίασης (focus groups), της έρευνα γραφείου (desk research) και την συμπλήρωση ποιοτικού ερωτηματολογίου. Είναι πλέον κοινά αποδεκτό από την επιστημονική κοινότητα ότι η εφαρμογή τέτοιων ποιοτικών μεθόδων μπορεί να επιφέρει σημαντικές λεπτομέρειες καταγραφής κοινωνικών φαινομένων εφόσον μας επιτρέπουν να διεισδύσουμε κάτω από την επιφάνεια και τις επιφανειακές πραγματικότητες του υπό εξέταση κοινωνικού αντικειμένου (βλ. κεφάλαιο Μεθοδολογία για λεπτομέρειες).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πιο πάνω, ο απώτερος σκοπός της έρευνας αυτής είναι να αναγνωρίζει, να τεκμηριώσει και να απεικονίσει τα προβλήματα, τις θέσεις, την προοπτική και τις απόψεις των λειτουργών που εργάζονται σε θέματα διακρίσεων καθώς και υποθέσεις θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων και τις συνέπειες του φαινομένου στις καθημερινές τους ζωές. Οι αντικειμενικοί στόχοι μπορούν να ειπωθούν ως ακολούθως:

- *Να αναγνωρίσει πως οι συμμετέχοντες οργανισμοί και οι επαγγελματίες ορίζουν και αναγνωρίζουν την έννοια και υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεως.*
- *Να προσδιορίσει τις γενικότερες δεξιότητες, τις ικανότητες και τις γνώσεις των επαγγελματιών που ασχολούνται με τα θέματα των διακρίσεων για το φαινόμενο.*
- *Να τεκμηριώσει τη δράση και τις πρακτικές των συμμετεχόντων οργανισμών για τις πολλαπλές διακρίσεις.*
- *Να καταγράψει τις εισηγήσεις των επαγγελματιών για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων.*
- *Να παρουσιάσει υποθέσεις, περιστατικά και εμπειρίες θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων.*
- *Να τεκμηριώσει τις συνέπειες που οι πολλαπλές διακρίσεις έχουν στις ζωές των θυμάτων.*
- *Να εκπονήσει εισηγήσεις για μέτρα πολιτικής.*

Η άνευ προηγουμένου σιωπή που παρατηρείται από την πολιτεία και γενικότερα την Κυπριακή κοινωνία για τα θέματα των πολλαπλών διακρίσεων, η παντελής απουσία στατιστικών δεδομένων από τη Στατιστική Υπηρεσία αλλά και άλλων ερευνητικών στοιχείων από την επιστημονική κοινότητα, η ανυπαρξία στοχευμένης κοινωνικής πολιτικής για τα θύματα και το νομοθετικό κενό για την προστασία των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων αποτελούν ταυτόχρονα τους σημαντικότερους παράγοντες που διαμορφώνουν τόσο την περιορισμένη γνώση που έχουμε για το φαινόμενο, όπως ήδη έχει λεχθεί πιο πάνω, αλλά έχουν και βαρύ αντίκτυπο και στη στάση που το ευρύτερο κοινό τηρεί για το φαινόμενο. Μέσα από τα ευρήματα και τις εισηγήσεις που εκπονεί, η έρευνα αυτή φιλοδοξεί να δώσει ώθηση τόσο

στο επίπεδο του δημόσιου διαλόγου όσο και προς την συγκρότηση μιας συντονισμένης προσπάθειας από την πολιτεία και τις κοινωνικές οργανώσεις για να αντιμετωπιστεί ολιστικά το φαινόμενο και απαλυνθούν όλοι οι πιο πάνω παράγοντες. Ως προς τον σκοπό αυτό, τα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώνονται ως εξής:

Κύριο ερευνητικό ερώτημα:

1. Πως χαρτογραφείται το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων στην Κύπρο και ποιες είναι οι σημαντικότερες κοινωνικές διαστάσεις του;

Υπο-ερωτήματα:

1. Πως οι οργανισμοί και οι επαγγελματίες που ασχολούνται με τα θέματα διακρίσεων προσδιορίζουν, αναγνωρίζουν, δρουν και αντιμετωπίζουν φαινόμενα πολλαπλών διακρίσεων;
2. Ποιες είναι οι εμπειρίες των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεως και πως επηρεάζεται η καθημερινότητά τους και η κοινωνική και ψυχολογική τους ευημερία;
3. Ποια συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής και ποιες προσπάθειες απαιτούνται για μια ολιστική αντιμετώπιση του φαινομένου;

Έννοιες και Ορισμοί των Πολλαπλών Διακρίσεων

Η μη-διάκριση, η ισότητα και η ίση μεταχείριση είναι πανανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρισμένα τόσο από διεθνής συμβάσεις, όπως την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στην οποία διατυπώνεται ότι 'όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα', όσο και από τις Διατάξεις της Συνθήκης της ΕΕ σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων (Άρθρα 10 και 19), τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (Άρθρα 20 και 21), τις Κοινοτικές Οδηγίες (ΕΕ 2000/43/ΕΚ, ΕΕ 2000/78/ΕΚ, 2004/113/ΕΚ, 2006/54/ΕΚ) αλλά και τα Εθνικά Νομοθετικά Πλαίσια των Μελών Κρατών της Ένωσης. Επιπρόσθετα του νομοθετικού πλαισίου, όταν άλλοι ανεξάρτητοι μηχανισμοί λειτουργήσουν, όπως τα Εθνικά Σχέδια Δράσης, οι διαδικασίες της Ενσωμάτωσης της Διάστασης της Μη-Διάκρισης στον κύκλο σχεδιασμού, εφαρμογής και αναθεώρησης της πολιτικής και άλλες θετικές δράσεις σε εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μπορεί να αποτελέσουν ασπίδα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την προώθηση της ισότητας και της μη-διάκρισης. Ωστόσο, οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο θεσμικό της πλαίσιο για τις πολλαπλές διακρίσεις είναι τεράστιες εφόσον πολύ λίγη δουλειά έχει γίνει μέχρι στιγμής. Ακόμη μεγαλύτερες είναι οι προκλήσεις για τα πλείστα Κράτη Μέλη, τα οποία συχνά περιμένουν Κοινοτικές Οδηγίες για να δράσουν και να ανατρέψουν τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρουν οι διακρίσεις και οι πολλαπλές διακρίσεις, συγκεκριμένα. Με νομικούς όρους, η έννομη τάξη στα πλείστα Κράτη Μέλη δεν αναγνωρίζει την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των χαρακτηριστικών ταυτότητας του ατόμου και αδυνατούν να προσφέρουν νομική προστασία στα θύματα που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις.

Η έννοια των πολλαπλών διακρίσεων προκύπτει από αυτό το τελευταίο σημείο, δηλαδή την ανάγκη αντιμετώπισης και αναγνώρισης των διακρίσεων με βάση τα ταυτοτικά χαρακτηριστικά του ατόμου, καθώς ο συνδυασμός των προσωπικών χαρακτηριστικών του ατόμου, είτε αυτά είναι βιολογικά, κληρονομικά ή επίκτητα, μπορεί να καταστούν λόγοι διακρίσεων. Η έννοια των πολλαπλών διακρίσεων καθώς και η αναγνώριση της πολυπλοκότητας του ατόμου και των πολλαπλών ταυτοτήτων του μπορούν να βοηθήσουν να κατανοήσουμε το φαινόμενο, τα προβλήματα που επιφέρει, τις διαστάσεις που το καλύπτουν και τις συνέπειες στις καθημερινές ζωές των ανθρώπων για να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά την πολυπλοκότητα των διακρίσεων και την περιθωριοποίηση που υφίστανται διαφορετικές κοινωνικές ομάδες.

Το πως ορίζονται οι πολλαπλές διακρίσεις και ποιες έννοιες κρύβονται πίσω από την προσπάθεια ορισμού αποτελούν το αντικείμενο εξέτασης της ανασκόπησης αυτής.

Όπως συμβαίνει συχνά με τους κοινωνιολογικούς όρους, είναι δύσκολο να εντοπιστεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός και για τις πολλαπλές διακρίσεις. Η έννοια εμφανίζεται στη βιβλιογραφία με ένα εύρος από ορισμούς¹, κάποιες φορές ως ‘multiple discrimination’ ή ‘πολλαπλές διακρίσεις’, άλλες φορές ως ‘compound/additive discrimination’ ή ‘σωρευτικές διακρίσεις’ ενώ κάποιες άλλες ως ‘intersectional discrimination’ ή ‘διαπλεκόμενες διακρίσεις’ και περιπλέκει ακόμη περισσότερο την κατανόησή του (βλ. επίσης Lewis 2010: 7-9, για σχετικούς ορισμούς στον χώρο εργασίας, ENAR 2011:3-5). Ένας από τους λόγους αυτής της διαφοροποίησης είναι ότι είναι ένας υπο-διαμόρφωση ορισμός, δεν έχει δηλαδή πλήρως αναπτυχθεί μέσα από ερευνητικό έργο αλλά και στα επίπεδα της νομολογίας, της διαμόρφωσης της πολιτικής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει γίνει σχετικά λίγη δουλειά. Ωστόσο, ο διαχωρισμός αυτός μπορεί και βοηθάει στην λεπτομερή καταγραφή και ανάλυση όταν ομάδες του πληθυσμού υπόκεινται σε διακριτική μεταχείριση για περισσότερους από έναν λόγους². Η επεξήγηση που κάνει το European Network Against Racism (ENAR) για τους τρεις αυτούς ορισμούς είναι βοηθητική στην απο-συγκρότηση του ορισμού και την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου (ENAR, 2007: 3, βλ. επίσης Nielsen 2009:3, Bell 2008:21, Hannett 2003:65-68, Makkonen 2002:9):

Πολλαπλές διακρίσεις: «Ο όρος πολλαπλές διακρίσεις, με την πιο στενή του έννοια, περιγράφει μια κατάσταση όπου η διάκριση προκύπτει στη βάση δύο ή περισσότερων λόγων που λειτουργούν ξεχωριστά. Για παράδειγμα, μια γυναίκα με αναπηρία μπορεί να βιώσει διάκριση λόγω του φύλου της στην πρόσβαση εργασίας υψηλών προσόντων και για λόγω της αναπηρίας της σε μια κατάσταση όπου τα δημόσια κτίρια δεν είναι προσβάσιμα με αναπηρικό καροτσάκι. Σε αυτή την περίπτωση, η πολλαπλή διάκριση περιγράφει την αθροιστική επίδραση ξεχωριστών εμπειριών διάκρισης».

Σωρευτικές Διακρίσεις: «Αντιθέτως, η σωρευτική διάκριση περιγράφει μία κατάσταση όπου η διάκριση προκύπτει στη βάση δύο ή περισσότερων λόγων διακρίσεων ταυτόχρονα και όπου ο ένας λόγος πολλαπλασιάζει την ίδια στιγμή τη διάκριση σε άλλο λόγο διάκρισης. Για παράδειγμα, στην αγορά εργασίας που χαρακτηρίζετε από επαγγελματικό διαχωρισμό όπου οι μετανάστες βρίσκονται απομονωμένοι σε εργασίες χαμηλού στάτους και οι γυναίκες υποφέρουν από το μισθολογικό χάσμα, οι μετανάστριες γυναίκες είναι πιθανών να βιώνουν υποαπασχόληση, να υποβιβάζονται σε εργασίες χαμηλού κύρους από την πλειοψηφία και να λαμβάνουν χαμηλότερους μισθούς από τους άντρες συνάδελφούς τους για την ίδια εργασία λόγω του χάσματος αμοιβών».

¹ Όπως περιγράφεται στο κείμενο του European Network of Legal Experts in the Field of Gender Equality, Multiple Discrimination In EU Law οι ορισμοί που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς για να περιγράψουν τις πολλαπλές διακρίσεις είναι σωρευτική διάκριση, επιπρόσθετη διάκριση, διασταυρωμένη διάκριση, διασταυρούμενες ανισότητες, διασταυρούμενα μειονεκτήματα κλπ.

² Μερικές φορές στη βιβλιογραφία εμφανίζεται η άποψη ότι οι ορισμοί ‘Πολλαπλές Διακρίσεις’ και ‘Διαπλεκόμενες Διακρίσεις’ δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους παρόλο ότι συσχετίζονται και ότι ο όρος των ‘πολλαπλών διακρίσεων’ δεν λέει τίποτα για το πώς οι λόγοι διακρίσεων αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Συγγραφείς όπως η Shomer (2012:32) αντιλαμβάνονται τον όρο intersectionality ως συνέπεια των πολλαπλών διακρίσεων, ως ένα ερμηνευτικό εργαλείο που χρησιμοποιείται για να γίνει λόγος για το θέμα.

Διαπλεκόμενες Διακρίσεις: «Η διάκριση αυτή περιγράφει μια κατάσταση όπου διάφοροι λόγοι λειτουργούν την ίδια στιγμή και αλληλοεπιδρούν με ένα αδιαχώριστο τρόπο. Αυτό έχει αποτέλεσμα παραγωγής ένας ξεχωριστού τύπου διάκρισης. Οι γυναίκες από μειονοτικές ομάδες μπορεί να υποστούν ιδιαίτερους τύπους προκαταλήψεων και στερεοτύπων και να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένους τύπους διακρίσεων, που να μην βιώνουν οι άντρες από μειονοτικές ομάδες ή οι γυναίκες από την πλειοψηφία. Για παράδειγμα, σε μερικές Ευρωπαϊκές χώρες, οι γυναίκες Ρομά έχουν εξαναγκαστεί σε στειρότητα, αυτή είναι μια μορφή διάκρισης πολύ συγκεκριμένη των Ρομά γυναικών και δεν επηρεάζει άλλες γυναίκες ή τους άντρες Ρομά. Η έννοια της ιδιαιτερότητας είναι καίριας σημασίας όταν εξετάζονται οι διαπλεκόμενες διακρίσεις».

Είναι φανερό από τις πιο πάνω αναφορές ότι η φύση των διακρίσεων και η δυναμική τους είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, είναι μια διαδικασία όπου οι σύνθετοι ρόλοι που τα άτομα επιτελούν στην κοινωνία καθορίζονται από τα ταυτοτικά τους χαρακτηριστικά. Οπότε, η αποκωδικογράφηση των συνθετικών παραγόντων και η αλληλεπίδρασή που έχουν τα ταυτοτικά χαρακτηριστικά των ατόμων δεν είναι εύκολη υπόθεση έχοντας μάλιστα υπόψη ότι η διαθέσιμη βιβλιογραφία είναι πολύ περιορισμένη.

Η αναφορά στις διαπλεκόμενες διακρίσεις χρήζει ιδιαίτερης σημασίας. Η ιδέα της διαπλοκής έχει έρθει στην επιφάνεια στην προσπάθεια της ανικανότητας επεξήγησης του φαινομένου των διακρίσεων στη βάση ενός λόγου και πρωτο-εισηγήθηκε από την Αφροαμερικανίδα φεμινίστρια Crenshaw (1991), η οποία έχει υποδείξει ότι οι εμπειρίες των Αφροαμερικανίδων δεν μπορούν να αναλυθούν ή επεξηγηθούν με βάση μόνο το φύλου ή τη φυλή των γυναικών αυτών. Ο συνδυασμός των λόγων (grounds) διακρίσεων, όπως εισηγείται η συγγραφέας, παράγουν συγκεκριμένους τύπους διακρίσεων που δεν είναι σχετικοί ούτε με τους Αφροαμερικανούς άντρες ούτε με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Ο λόγος που γίνεται για τις 'διαπλεκόμενες διακρίσεις' έχει το στοιχείο όχι μόνο της σύνθεσης των λόγων διάκρισης (όπως δηλαδή στις σωρευτικές διακρίσεις) αλλά συνδυάζονται για να επεξηγήσουν τη διάκριση εκεί που συναντιόνται ή διασταυρώνονται οι λόγοι διάκρισης. Σύμφωνα με τους Conaghan et al (2007) αυτό παράγει μια πολύ ξεχωριστή αντίληψη για τις 'διαπλεκόμενες διακρίσεις', οι οποίες συμβαίνουν εκεί όπου η διάκριση είναι το συνθετικό παρά το αθροιστικό παράγωγο δύο ή περισσότερων λόγων διακρίσεων και παράγουν μια εμπειρία, για τα θύματα, που είναι ποιοτικά ξεχωριστή από το άθροισμα των διακριτικών μερών.

Ο συνεργατικός τρόπος που λειτουργούν οι λόγοι διάκρισης στις πολλαπλές διακρίσεις, ιδιαίτερα στην περίπτωση των διαπλεκόμενων διακρίσεων, δυσκολεύουν και την προώθηση του κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου, την εκδίκηση υποθέσεων που φτάνουν στα δικαστήρια, την παρακολούθηση του φαινομένου αλλά και την κοινωνική επέμβαση. Ιδιαίτερες δυσκολίες προκύπτουν όταν οι λόγοι διάκρισης είναι περισσότεροι από δύο. Όπως αναφέρει η Fredman (2005:14) "όσο ένα άτομο διαφέρει από τις νόρμες, τόσο περισσότερο είναι να βιώσει πολλαπλές διακρίσεις, και τόσο λιγότερο είναι να εξασφαλίσει προστασία». Όσο πιο περίπλοκη, δηλαδή, είναι η ταυτότητα του ατόμου τόσο πιο εύκολα βιώνει

διακρίσεις και τόσο πιο δύσκολα να βρει στήριξη και προστασία. Αυτό που θα προσθέταμε στην αναφορά της Fredman είναι το στοιχείο της 'ορατότητας'. Δηλαδή όσο ένα άτομο διαφέρει από τις κοινωνικές νόρμες και οι διαφορές του είναι ορατές, τόσο πιο πολύ πιθανόν είναι να βιώνει πολλαπλές διακρίσεις και τόσο λιγότερο να βρει στήριξη. Όπως διατυπώνεται στην έρευνα του FRA (2010:4) οι μειονότητες που είναι ορατές, αυτές οι ομάδες δηλαδή που γενικά φαίνονται διαφορετικά από την πλειοψηφία (π.χ. Ρομά και άτομα με Αφρικανική καταγωγή) νιώθουν ότι τυγχάνουν διακρίσεων πιο συχνά και σε μια σειρά από λόγους διακρίσεων από άλλες μειονότητες.

Είναι σαφές από αυτές τις αναφορές ότι οι 'διαπλεκόμενες διακρίσεις' έχουν ένα ξεκάθαρο δομικό χαρακτήρα. Οι δομές του κράτους, συμπεριλαμβανομένων του νομοθετικού συστήματος, του δικαστικού συστήματος, των ανεξάρτητων αρχών και των εκτελεστικών οργάνων, αδυνατούν να αναγνωρίζουν, να δράσουν προληπτικά, να προστατεύσουν θεσμικά, να εκδικάσουν αποτελεσματικά στο μέγεθος των διακριτικών περιπτώσεων και να αντιμετωπίζουν και στηρίξουν τα θύματα των διαπλεκόμενων διακρίσεων αποτελεσματικά. Αντιθέτως, παρατηρείται ένα ολιστικό σύστημα απάθειας και μια πολυδιάστατη διακριτική μεταχείριση προς τα θύματα με πολλαπλά ταυτοτικά χαρακτηριστικά που παράγει δομικές και κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των ομάδων του πληθυσμού που δρουν διαδραστικά και προκαλούν ή ενισχύουν άλλα αρνητικά κοινωνικά φαινόμενα, εντάσεις και κοινωνικές συγκρούσεις.

Μεθοδολογία

Εισαγωγή

Η έρευνα πεδίου είχε ένα καθαρά ποιοτικό χαρακτήρα και διενεργήθηκε μεταξύ Φεβρουαρίου 2015 και Αυγούστου 2015. Ο σκοπός ήταν η παραγωγή ποιοτικών δεδομένων και η ανάπτυξη γνώσης γύρω από τις εμπειρίες και πρακτικές που εφαρμόζουν οι συμμετέχοντες οργανισμοί και οι επαγγελματίες που εργάζονται με θέματα διακρίσεων αλλά και η καταγραφή των εμπειριών θυμάτων που βίωσαν ή βιώνουν επί του παρόντος πολλαπλές διακρίσεις (βλ. Εισαγωγή για λεπτομέρειες). Η προσπάθεια που έγινε κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου προσδιορίζεται στη λεπτομερή και εις βάθος καταγραφή των εμπειριών των ομάδων που συμμετείχαν – επαγγελματίες και θύματα πολλαπλών διακρίσεων – ώστε να μπορεί να γίνει μια εμπειριστατωμένη ανάλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι δύο αυτές ομάδες και να προσδιοριστούν οι συνέπειες που συνεπάγονται στην επαγγελματική, προσωπική και κοινωνική τους καθημερινότητα.

Η εμπλοκή των άμεσα ενδιαφερομένων στην ερευνητική διαδικασία, των ίδιων των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων, δηλαδή, και των επαγγελματιών που εργάζονται σε θέματα διακρίσεων, θεωρείται πλέον από την επιστημονική κοινότητα ως απαραίτητη προϋπόθεση για να παρουσιαστεί ένα πιο αντικειμενικό πλαίσιο για το υπό εξέταση φαινόμενο. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η αντιπροσώπευση των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων από τα ίδια τα άτομα που έχουν τέτοιες εμπειρίες και ο καλύτερος τρόπος να δώσει κανείς ‘φωνή’ στην ίδια την φωνή τους.

Για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα όπως έχουν τεθεί (βλ. Εισαγωγή), το κεφάλαιο αυτό σκιαγραφεί την ερευνητική στρατηγική που υιοθετήθηκε παραθέτοντας λεπτομέρειες για τις ερευνητικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν. Περιγράφοντας αυτή τη στρατηγική, το Κεφάλαιο έχει χωριστεί στα ακόλουθα τμήματα: αρχικά αιτιολογείται η επιλεγόμενη ερευνητική στρατηγική, έπειτα περιγράφεται η αναζήτηση του ερευνητικού δείγματος και ολοκληρώνεται με την περιγραφή των ζητημάτων ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα.

Ερευνητική Στρατηγική

Η μετατροπή των ερευνητικών ερωτημάτων σε ένα πραγματικό έργο και η υιοθέτηση της κατάλληλης στρατηγικής ώστε να απαντηθούν αποτελεσματικά τα ερωτήματα αυτά είναι μια γενική αρχική που ακολουθούν οι ερευνητές, αυτό καθοδηγεί την όλη διαδικασία της έρευνας. Τα ερωτήματα αυτής της έρευνας, όπως έχουν διατυπωθεί στην Εισαγωγή, επικεντρώνονται στο ‘πώς’ οι συμμετέχοντες βιώνουν είτε τις επαγγελματικές είτε τις προσωπικές καθημερινές τους πραγματικότητες, αντίστοιχα, σε σχέση με τις πολλαπλές διακρίσεις. Αυτά τα ‘πώς’ ερωτήματα ενδέχεται να απαντηθούν με την επιστράτευση ποιοτικών μεθόδων παραγωγής δεδομένων επειδή οι μέθοδοι αυτοί μπορούν να εκμαιεύσουν ποιοτικές

και λεπτομερής αναφορές και να επεξηγήσουν το φαινόμενο. Οπότε, γίνεται μια τριγωνοποίηση μεθόδων (triangulation of methods), όπως είναι κοινά αποδεκτό η τριγωνοποίηση συνεισφέρει σε πιο ξεκάθαρη, πολυδιάστατη και επομένως πιο αξιόπιστη παραγωγή δεδομένων. Η τριγωνοποίηση εισηγείται ότι διαφορετικές μέθοδοι μπορεί να χρησιμοποιηθούν για μια πιο ακριβή και αντιπροσωπευτική παραγωγή δεδομένων. Το πιο σημαντικό στοιχείο της τριγωνοποίησης δεν είναι, ωστόσο, η παραγωγή διαφορετικών δεδομένων παρά η συσχέτιση και αντιπαράβολή, στοιχεία που συμβάλουν στην εγκυρότητα των δεδομένων.

Σε συνάρτηση μ' αυτή την επιστημονική θέση, η έρευνα αυτή χρησιμοποιεί τις ποιοτικές συνεντεύξεις ως την κύρια μέθοδο παραγωγής δεδομένων με θύματα πολλαπλών διακρίσεων, τις ομάδες εστίασης ως τη μέθοδο για τις συνεντεύξεις με επαγγελματίες που εργάζονται με τις διακρίσεις και άλλες κοινωνικές ομάδες που βιώνουν διακρίσεις και την συμπλήρωση ενός ποιοτικού ερωτηματολογίου από ένα ευρύτερο κοινό επαγγελματιών και μεταναστών που ζουν στον τόπο μας. Χρησιμοποιείται, επίσης, η έρευνα γραφείου (desk research) για την παρουσίαση του θεωρητικού τμήματος της έρευνας και την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας.

Ημι-δομημένες, εις-βάθους Προσωπικές Συνεντεύξεις (Semi-structured, In-depth Personal Interviews)

Η κύρια μέθοδος παραγωγής δεδομένων είναι οι ημι-δομημένες, εις βάθους προσωπικές συνεντεύξεις. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε με τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων και έχει κατασκευαστεί ένας οδηγός συνεντεύξεων με συγκεκριμένες ενότητες που αποφασίσαμε ότι χρειάζονται διερεύνηση στη περίπτωση της έρευνάς μας. Έχοντας μια προκαθορισμένη θεματική συλλογή από ερωτήσεις βοήθησε στο να επικεντρωθούμε σε συγκεκριμένες πτυχές των πολλαπλών διακρίσεων και των εμπειριών των θυμάτων. Την ίδια στιγμή, υπήρξε η ευχέρεια ανακατασκευής των ερωτήσεων ανάλογα με την κάθε μία από τις περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις θυμάτων που διερευνήθηκαν ήταν πολύ διαφορετικές μεταξύ τους και ήταν αδύνατο να προσχεδιαστούν όλες οι ερωτήσεις στον οδηγό συνεντεύξεων και να ήταν εφαρμόσιμες σ' όλες τις περιπτώσεις. Οπότε, ο επιτόπιος επανασχεδιασμός των ερωτήσεων από τον ερευνητή βοήθησε στην παραγωγή πολύ συγκεκριμένων δεδομένων για κάθε περίπτωση θύματος πολλαπλών διακρίσεων που εξετάστηκε. Ο οδηγός συνεντεύξεων με τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να επιτρέπει στους συμμετέχοντες να περιγράψουν λεπτομερώς τις εμπειρίες τους και να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους γύρω από μια σειρά θεμάτων για τις πολλαπλές διακρίσεις. Θεματικά, ο Οδηγός καλύπτει τις αντιλήψεις των θυμάτων για τις πολλαπλές διακρίσεις, τα ακριβή περιστατικά διακρίσεων που τους συνέβησαν ή τους συμβαίνουν επί του παρόντος, την πιθανή στήριξη που ζήτησαν ή/και έλαβαν από το κοινωνικό τους περιβάλλον ή άλλες

οργανώσεις και οργανισμούς του δημοσίου, τις συνέπειες των γεγονότων στην κοινωνική και ψυχολογική τους ευημερία και τις εισηγήσεις που τα ίδια τα θύματα έχουν να κάνουν για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Η προσέγγιση αυτή μας έχει οδηγήσει κάτω από την επιφάνεια, πέρα από τις φαινομενικές πραγματικότητες, και στο επίκεντρο του θέματος καταγράφοντας τις εμπειρίες των θυμάτων διεξοδικά και εμπεριστατωμένα. Μ' αυτό τον τρόπο, έχουμε 'περάσει το κατώφλι' και στο 'κέντρο' της καθημερινής διαβίωσης των θυμάτων για να μάθουμε για τις εμπειρίες, τα προβλήματα και τις συνέπειες που οι πολλαπλές διακρίσεις επιφέρουν στις ζωές τους. Ο ενδεδειγμένος αυτός τρόπος συνεντεύξεων παρέχει στους συμμετέχοντες την ευκαιρία να παρουσιάζουν από μόνοι τους τις υποθέσεις τους με ένα βαθύ και περιγραφικό τρόπο. Τα πολύτιμα αυτά δεδομένα, που μόνο από μια ποιοτική μεθοδολογία μπορεί να εκμαιευτούν και καταγραφούν, ήταν καθοριστικά τόσο στη μεστή παρουσίαση των περιπτώσεων των θυμάτων όσο και στην προσπάθεια κατανόησης των υποκειμενικών εννοιών και ερμηνείας του φαινομένου των πολλαπλών διακρίσεων.

Οι συνεντεύξεις με τα θύματα έγιναν είτε στις εγκαταστάσεις του εταίρου του Έργου, την Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό (ΚΙΣΑ), που ήταν η υπεύθυνη αρχή εντοπισμού και επικοινωνίας με τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων, είτε σε χώρους που τα ίδια επέλεγαν ή υποδείκνυαν. Αριθμητικά, έχουν διενεργηθεί δέκα (10) προσωπικές συνεντεύξεις με άντρες και γυναίκες διαφόρων ηλικιών που είτε ήταν θύματα πολλαπλών διακρίσεων στο παρελθόν είτε συνεχίζουν να είναι επί του παρόντος ή να βιώνουν τις συνέπειες των διακρίσεων στις ζωές τους σήμερα. Οι πλείστες από τις συνεντεύξεις διενεργήθηκαν στην επαρχία της Λευκωσίας ενώ οι υπόλοιπες στις επαρχίες Λεμεσού και Πάφου.

Σε κάθε περίπτωση, έγιναν όλες οι ενέργειες για να διασφαλιστεί η εμπιστευτικότητα και ένα φιλικό κλίμα όπου οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες ένιωθαν άνετα να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους. Οι συνεντεύξεις έχουν ηχογραφηθεί με την χρήση 'καταγραφικού φωνής' (voice recorder) και απομαγνητοφωνηθεί για σκοπούς ανάλυσης δεδομένων όπως ακριβώς έχουν διενεργηθεί. Οι συνεντεύξεις έχουν, επίσης, μαγνητοσκοπηθεί με τη χρήση βιντεοκάμερας (video-camera) για την παραγωγή των σύντομων βίντεο κλιπ (video clips), όπως προβλεπόταν από την πρόταση που κατατέθηκε για χρηματοδότηση. Για τον σκοπό αυτό, λήφθηκε η γραπτή συγκατάθεση όλων των συμμετεχόντων για την μαγνητοσκόπηση και την προβολή των παραχθέντων βίντεο κλιπ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή/και την τηλεόραση.

Ομάδες Εστίασης (Focus Groups)

Οι ομάδες εστίασης αποτελούν άλλη μια σημαντική μέθοδο παραγωγής δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν ως κύρια μέθοδος με τους επαγγελματίες που ασχολούνται με τα θέματα των διακρίσεων και ως συμπληρωματική μέθοδος ως προς τη μέθοδο των προσωπικών συνεντεύξεων με κοινωνικές ομάδες που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις. Ο οδηγός συνεντεύξεως για τις ομάδες εστίασης ήταν παρόμοιος με τον οδηγό των προσωπικών συνεντεύξεων. Ωστόσο, ο Οδηγός διαμορφώθηκε ανάλογα με την υπο-διερεύνηση ομάδα. Η δομή του οδηγού και ο τρόπος σχεδιασμού και διαμόρφωσης των ερωτήσεων έχει παραμείνει ο ίδιος σε όλες τις περιπτώσεις. Ο σχεδιασμός αυτός των ερωτήσεων έχει προκαλέσει παραγωγικές συζητήσεις ανάμεσα και μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων στις ομάδες. Η μέθοδος φάνηκε εξαιρετικά αποτελεσματική τόσο ως προς την ποιότητα των παραγόμενων δεδομένων όσο και προς την ποσότητα εφόσον εξήχθη μεγάλος όγκος δεδομένων σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα σε σχέση με τις προσωπικές συνεντεύξεις. Στις συζητήσεις που αναπτύχθηκαν καταγράφηκε ένας αριθμός συγκρουόμενων πληροφοριών, ένα γεγονός που αναδεικνύει την πολυπλοκότητα του φαινομένου των πολλαπλών διακρίσεων και την αντιμετώπισή τους από τις αρχές και τους οργανισμούς που ασχολούνται με το θέμα.

Αριθμητικά, έχουν γίνει τέσσερις (4) ομάδες εστίασης από τις τρεις που προβλεπόταν από την πρόταση που κατατέθηκε προς χρηματοδότηση με τις ακόλουθες ομάδες: (1) Συνδικαλιστικά στελέχη και στελέχη οργανώσεων εργοδοτών, (2) Λειτουργούς από δημόσιους οργανισμούς, ανεξάρτητες αρχές και κοινωνικές οργανώσεις, (3) Μετανάστες που ζουν και εργάζονται στην Κύπρο και (4) Μέλη της κοινότητας ΛΟΑΤ (Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφισεξουαλικοί, Τρανς) στην Κύπρο. Συνολικά, συμμετείχαν σαράντα (40) άτομα αντιπροσωπεύοντας δεκαέξι (16) διαφορετικούς οργανισμούς του δημοσίου, της Αστυνομίας Κύπρου, ανεξάρτητων αρχών και άλλων κοινωνικών και μη-κυβερνητικών οργανώσεων. Όπως και στην περίπτωση των προσωπικών συνεντεύξεων, οι ομάδες εστίασης έχουν ηχογραφηθεί με τη χρήση 'καταγραφικού φωνής' και απομαγνητοφωνηθεί όπως έχουν διεξαχθεί για σκοπούς μελέτης και ανάλυσης των παραγόμενων δεδομένων.

Ποιοτικά Ερωτηματολόγια

Η τριγωνοποίηση των ποιοτικών μεθόδων της έρευνας ολοκληρώνεται με τη συμπλήρωση των ποιοτικών ερωτηματολογίων. Το Ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις ανοικτού τύπου (open-ended questions), αποκλειστικά, και ακολουθεί τη δομή και τη λογική των οδηγιών συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης. Οι θεματικές ενότητες που καλύπτονται δηλαδή είναι οι ίδιες όπως και στις ομάδες εστίασης έτσι ώστε η προσπάθεια τριγωνοποίησης γίνει εφικτή. Ωστόσο, το ερωτηματολόγιο διαμορφωνόταν ανάλογα με την ομάδα στόχου που διανεμήθηκε για συμπλήρωση. Οι ομάδες που συμπλήρωσαν το

ερωτηματολόγιο ήταν οι εξής: (1) Λειτουργοί δημόσιων οργανισμών, ανεξάρτητων αρχών, δημοτικών αρχών και κοινωνικών οργανώσεων, (2) Συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι, (3) Μετανάστες φοιτητές και φοιτήτριες ανώτερης εκπαίδευσης, (4) Μετανάστες που ζουν στην Κύπρο και (5) Τρανς Κύπριος άντρας.

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά, ήταν αυτο-συμπληρωμένο και διανεμήθηκε στους συμμετέχοντες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σε μερικές περιπτώσεις όπου δεν υπήρχε διαθεσιμότητα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τότε η διανομή και συμπλήρωση γινόταν δια χειρός. Αριθμητικά, το σύνολο των ατόμων που συμπλήρωσαν και επέστρεψαν το ερωτηματολόγιο ήταν πενήντα (50).

Ηθική και Δεοντολογία

Η έρευνα αυτή έχει λάβει σοβαρά υπόψη την αυξανόμενη ανησυχία για τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα και έχει διασφαλίζει ότι τα συμφέροντα των συμμετεχόντων προστατεύονται με τον καλύτερο τρόπο. Τα θέματα ηθικής όπως η εμπιστευτικότητα και ανωνυμία, προστασία ενάντια στη βλάβη και συγκατάθεση ήταν οι αρχές που εφάρμοσε η ερευνητική ομάδα. Παρόλο ότι δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη 'συνταγή' ηθικής στη διενέργεια ενός ερευνητικού έργου, εντούτοις έχουν ακολουθηθεί όλες οι βασικές αρχές και έχει αναπτυχθεί ένας κώδικας δεοντολογίας με βάση τη φύση της έρευνάς μας. Ιδιαίτερα, οι συμμετέχοντες και συμμετέχοντες θύματα πολλαπλών διακρίσεων αποτελούν μια εξαιρετικά ευάλωτη ομάδα του πληθυσμού γι' αυτό έχουν ληφθεί όλα τα μέτρα για την προστασία τους, όπως η ανωνυμία και εμπιστευτικότητα. Ωστόσο, για τους συμμετέχοντες που έχουν δώσει γραπτώς την συγκατάθεσή τους, οι προσωπικές τους ιστορίες σε σχέση με τις πολλαπλές διακρίσεις έχουν μαγνητοσκοπηθεί και έγινε η παραγωγή βίντεο κλιπ και έχουν προβληθεί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ονομαστικά.

Με την προοπτική ότι προωθούνται και εξασφαλίζονται τα καλώς νοούμενα συμφέροντα του συνόλου των ατόμων με πολλαπλές ταυτότητες που υπόκεινται σε διακρίσεις, το ερευνητικό αυτό έργο έχει δώσει χώρο σε ένα αριθμό του πληθυσμού αυτού για να ακουστεί η 'φωνή' τους για ένα φαινόμενο που επηρεάζει άμεσα τις καθημερινές τους ζωές και την ευημερία του. Το να ακούει κανείς και να λαμβάνει υπόψη τις αφηγήσεις τους είναι βασικό στοιχείο προς την αναγνώριση και τον σεβασμό των ανθρωπίνων τους δικαιωμάτων. Σε μια εποχή όπου οι μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού αυξάνονται και περιθωριοποιούνται και τα δικαιώματά τους συρρικνώνονται, αυτή η έρευνα δίνει έμφαση στο τι έχει αυτή ομάδα του πληθυσμού να καταθέσει, να εξιστορήσει και να εισηγηθεί συνεισφέροντας, μ' αυτό τον τρόπο, προς την κοινωνική μεταμόρφωση, την αλλαγή από τις αρνητικές κοινωνικές πραγματικότητες που επιφέρει στις ζωές τους το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων. Την ίδια στιγμή, λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι απόψεις των επαγγελματιών που εργάζονται με τις διακρίσεις, μ' αυτό το τρόπο

διασφαλίζεται μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση προς το φαινόμενο με αποτέλεσμα οι προτάσεις πολιτικής που εκπονούνται για τον πληθυσμό αυτό να είναι αποτελεσματικότερες και προς όφελος της ομάδας του πληθυσμού που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι από τα ευρήματα της έρευνας δεν επωφελούνται άμεσα οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες θύματα των πολλαπλών διακρίσεων αλλά ο μεγαλύτερος πληθυσμός των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Επιπρόσθετα, το σύνολο των επαγγελματιών που εργάζονται με τις πολλαπλές διακρίσεις και όσων λαμβάνουν αποφάσεις πολιτικής επωφελείται από τα ευρήματα της έρευνας, αυξάνεται η γνώση τους για το φαινόμενο, ευαισθητοποιούνται και αυξάνονται οι πιθανότητες κινητοποίησής τους ώστε να προσφέρουν καλύτερες υπηρεσίες προς τα θύματα και να εισηγηθούν μέτρα και πολιτικές προς την εξάλειψη των πολλαπλών διακρίσεων.

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίσαμε στην ερευνητική διαδικασία ήταν η πρόσβαση στην ομάδα των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων και η συγκατάθεση συμμετοχής τους στην έρευνα. Ο φόβος και ο στιγματισμός πιθανώς να ήταν οι λόγοι που εμπόδιζε ένα αριθμό θυμάτων να συμμετάσχει στην έρευνα. Το πρόβλημα ουσιαστικά επιλύθηκε, αν και είχε συμβάλει σε μικρή καθυστέρηση ολοκλήρωσης της δράσης, με τη βοήθεια του εταίρου του Έργου, την ΚΙΣΑ, η οποία έχει πρόσβαση σε ένα μεγάλο αριθμό ατόμων που αποτείνονται κοντά τους για βοήθεια. Σε κάθε περίπτωση, η ερευνητική ομάδα του έργου ενημέρωνε από την πρώτη επαφή τους συμμετέχοντες για τη φύση της έρευνας, τους σκοπούς της, τη διαδικασία εμπλοκή τους και τα δικαιώματά τους. Επιπρόσθετα, πριν από κάθε προσωπική συνέντευξη με τα θύματα, ο ερευνητής επαναλάμβανε τη σχετική πληροφόρηση και δεν προχωρούσε στη συνέντευξη εάν δεν γινόντανε πλήρως αντιληπτές οι αρχές αυτές από κάθε συμμετέχοντα και συμμετέχουσα. Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και με τις ομάδες εστίασης. Αυτή η προσέγγιση έχει συνεισφέρει στο να δημιουργηθεί μια φιλική ατμόσφαιρα μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων και στις προσωπικές συνεντεύξεις και στις ομάδες εστίασης. Αυτό με τη σειρά του συνέβαλε στην επιτυχή διεξαγωγή των συνεντεύξεων με τους συμμετέχοντες να εμπιστεύονται και να ανοίγονται προς τον ερευνητή εξιστορώντας τις μαρτυρίες τους και καταθέτοντας τις απόψεις τους για το θέμα, όπως εξάλλου είναι και ο αντικειμενικός σκοπός στις συνεντεύξεις ποιοτικού χαρακτήρα.

Ανάλυση Ευρημάτων της Έρευνας

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ανάλυση και ερμηνεία των ευρημάτων της έρευνας πεδίου όπως έχουν προκύψει από τις ποιοτικές μεθόδους που έχουν εφαρμοστεί (βλ. κεφάλαιο Μεθοδολογία).

Παρουσιάζεται ο τρόπος που έχουμε αντιληφθεί το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων ερμηνεύοντας την χαρτογράφηση του κοινωνικού πλαισίου όπου οι πολλαπλές διακρίσεις λαμβάνουν χώραν στον τόπο μας και τις εμπειρίες των θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων. Πιο συγκεκριμένα το κεφάλαιο αυτό χωρίζεται στις εξής υπο-ενότητες (1) κατανοώντας τις πολλαπλές διακρίσεις, (2) προσδιορίζοντας τις ομάδες και κοινωνικούς χώρους όπου οι πολλαπλές διακρίσεις επιτελούνται, (3) ικανότητες, δεξιότητες και γνώσεις για το φαινόμενο, (4) οργανωτικές πρακτικές, (5) εμπειρίες θυμάτων πολλαπλών διακρίσεων και οι συνέπειες στις ζωές τους και (6) εισηγήσεις προς την πολιτική.

Κατανοώντας τις Πολλαπλές Διακρίσεις: Ορισμοί, Ερμηνείες και Παραδείγματα

Δημόσιοι Οργανισμοί, Υπηρεσίες και Ανεξάρτητες Αρχές

Ένα από τα ερωτήματα που θέσαμε προς διερεύνηση στις ομάδες εστίασης και τα ποιοτικά ερωτηματολόγια είναι για το πώς οι διάφοροι οργανισμοί και υπηρεσίες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και οι ανεξάρτητες αρχές ερμηνεύουν τις πολλαπλές διακρίσεις. Η γενική διαπίστωση από τις αναφορές των συμμετεχόντων λειτουργών είναι ότι καμιά υπηρεσία, οργανισμός ή ανεξάρτητη αρχή ορίζει επίσημα το τι είναι ‘πολλαπλή διάκριση’, με τον οποίο θα εργαστεί, αναγνωρίσει και εξετάσει υποθέσεις που έρχονται στις υπηρεσίες τους προς διερεύνηση. Όπως εύστοχα έγινε η παρατήρηση από μια συμμετέχουσα, η απουσία του ορισμού από τις υπηρεσίες του κράτους πηγάζει από το κενό του ορισμού στο νομοθετικό πλαίσιο. Κάποιες ανταποκρίσεις προς το ερώτημα αφορούν το πώς η έννοια του ορισμού εκλαμβάνεται από τους λειτουργούς ή τις υπηρεσίες τους που πηγάζουν από διεθνής συμβάσεις ή την εγχώρια νομοθεσία για την αρχή της μη-διάκρισης και στις γενικές υποχρεώσεις του κράτους για την προστασία των παιδιών ή των ατόμων με αναπηρίες, για παράδειγμα. Δύο λειτουργοί από ανεξάρτητες αρχές απάντησαν στα ποιοτικά ερωτηματολόγια ως ακολούθως:

Το Γραφείο της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, ορίζει τις διακρίσεις με βάση την Αρχή της Μη Διάκρισης (Άρθρο 2) της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με το οποίο, το κράτος έχει την υποχρέωση να σέβεται και να εξασφαλίζει τα δικαιώματα κάθε παιδιού χωρίς καμία διάκριση στη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων κηδεμόνων του ή την κρατική, εθνική, ή κοινωνική καταγωγή τους, την περιουσιακή τους κατάσταση, την ανικανότητά τους, τη γέννησή τους ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Πολλαπλή διάκριση επομένως ορίζεται η παραβίαση δικαιωμάτων των παιδιών λόγω περισσότερων του ενός από τα πιο πάνω χαρακτηριστικά.

Η Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων (ΕΠΝΚΑ) διέπεται από το νόμο 117/89, βάσει του οποίου για πρώτη φορά το κράτος ανέλαβε την ευθύνη για προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με νοητική αναπηρία (Ν.Α.). Συγκεκριμένα στο άρθρο 3, (1) «Βασικά

Δικαιώματα Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων και υποχρεώσεις του κράτους, διευκρινίζεται ότι : Το νοητικά καθυστερημένο άτομο δικαιούται αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλισης ανάλογα προσαρμοσμένης στις ανάγκες και ικανότητές του. Η ευθύνη για τη νομική κατοχύρωση και πλήρη ασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών βαρύνει την πολιτεία...

Οι πλείστες από τις ανταποκρίσεις που πήραμε στο υπό διερεύνηση ερώτημα αφορούν στις προσωπικές αντιλήψεις των λειτουργών ως προς το τι σημαίνει 'πολλαπλή διάκριση' παρά σε επίσημο ορισμό. Μερικά παραδείγματα από ανταποκρίσεις λειτουργών έχουν ως εξής:

Νομίζω εν τσιναι υπάρχει ορισμός το τι σημαίνει πολλαπλή διάκριση, μπορεί να κάμουμε όμως γραμματική ερμηνεία. Πολλαπλή διάκριση σημαίνει διάκριση πάνω σε πέρα από ένα ζητήματα. Για παράδειγμα εμείς στο Τμήμα [...] έχουμε τη νομοθεσία για την καταπολέμηση διακρίσεων με βάση την εθνοτική καταγωγή, θρησκεία και πεποιθήσεις, σεξουαλικό προσανατολισμό, ηλικία, οπότε αν υπάρχει μια περίπτωση διάκρισης που μπορεί να στηθεί πέρα του ενός από αυτά τα θέματα τότε μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι πολλαπλή διάκριση, νομίζω.

Το φαινόμενο αυτό προκύπτει όταν άνθρωπος υφίσταται αρνητική συμπεριφορά ή μεταχείριση από άλλο ή άλλους ανθρώπους, οι οποίοι διακατέχονται από προκαταλήψεις σε σχέση με δύο ή περισσότερα σωματικά ή/και άλλα χαρακτηριστικά ή/και συμπεριφορά και τα οποία οι τελευταίοι θεωρούν ότι ο πρώτος κατέχει ή εκδηλώνει. Τέτοια χαρακτηριστικά ή συμπεριφορά είναι το χρώμα, η εθνική καταγωγή/φυλή, τυχόν αναπηρία, η γλώσσα, η ηλικία, η θρησκεία, οι πολιτικές πεποιθήσεις, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, το φύλο, αλλά και άλλα, για τα οποία δεν υπάρχει εξειδικευμένη νομοθεσία που να απαγορεύει διακρίσεις στη βάση αυτών.

Πολλαπλές διακρίσεις βιώνει κάποιος/α όταν βρίσκεται σε δυσμενή θέση στη βάση πολλαπλών κοινωνικών χαρακτηριστικών του, τα οποία συνδέονται με στερεότυπα και προκαταλήψεις π.χ. ομοφυλόφιλο άτομο με αναπηρία, γυναίκα μετανάστρια, μουσουλμάνος πρόσφυγας... Έχω την εντύπωση ότι οι διακρίσεις που βιώνει το πρόσωπο αυτό δεν είναι απλά αθροιστικές, αλλά του προκαλούν σοβαρά εμπόδια που υπερβαίνουν τις δύο ιδιότητες του. Επίσης, νομίζω ότι είναι δύσκολο να γίνονται αυτές οι πολλαπλές διακρίσεις διακριτές π.χ. μια οικιακή εργάτρια που καταγγέλλει τις συνθήκες εργοδότησης της αντιμετωπίζεται μόνο ως μετανάστρια εργαζόμενη, ενώ ο παράγοντας «φύλο» δεν προσμετράται.

Φαίνεται από τις πιο πάνω αναφορές, και όλες τις υπόλοιπες στην έρευνα, ότι παρόλο της απουσίας επίσημων ορισμών, οι λειτουργοί αντιλαμβάνονται και είναι σε θέση να ορίσουν το τι μπορεί να είναι οι πολλαπλές διακρίσεις. Στο τελευταίο μάλιστα από τα αποσπάσματα φαίνεται ξεκάθαρα ότι η αντίληψη της συγκεκριμένης λειτουργού ξεπερνά τη στενή και αθροιστική έννοια των πολλαπλών διακρίσεων, για αυτήν οι πολλαπλές διακρίσεις είναι διαπλεκόμενες με σοβαρές συνέπειες πέραν των προσωπικών χαρακτηριστικών του ατόμου. Η απουσία επίσημου ορισμού, μάλιστα, δεν φαίνεται να εμποδίζει κάποιες υπηρεσίες, τουλάχιστον, να καταχωρούν υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων στα μητρώα τους ή να εξετάζουν καταγγελίες με βάση δύο ή περισσότερων λόγων διάκρισης άσχετα αν στο δικαστήριο θα

αποδειχτεί μια υπόθεση. Στην Αστυνομία Κύπρου, για παράδειγμα, οι λόγοι διάκρισης εκλαμβάνονται ως κίνητρα για να στοιχειοθετεί μια καταγγελία διάκρισης. Στο σύντομο διάλογο με τον ερευνητή, η συμμετέχουσα λειτουργός από το Γραφείο Καταπολέμησης Διακρίσεων της Αστυνομίας Κύπρου εξηγεί:

Λειτουργός: *Εν θέμα κινήτρου, δηλαδή ανάλογα με την συμπεριφορά ή πράξη ή οποιαδήποτε ένδειξη κάποιου κινήτρου το οποίο τείνει προς διάκριση και αν η διάκριση είναι πάνω από μία, δηλαδή... Κάποιος, μιλώ τώρα από αστυνομικής φύσης, όπως εμείς τα διερευνώμαι, όπως τα καταχωρούμε, δηλαδή έχω ένα έγκλημα στο οποίο εξύβρισε, έχω τη δημόσια εξύβριση σαν αδίκημα του ποινικού κώδικα, όμως το κίνητρο είναι ότι τον εξύβρισε γιατί ήταν έγχρωμος συνάμα ότι ήταν αλλοεθνής, συνάμα ότι ήταν γυναίκα, δηλαδή θα μπει πολλαπλή διάκριση η φυλή, το χρώμα, το φύλο.*

Ερευνητής: *Εκτός που τούτα τα έξι grounds μπορεί να επεκταθείτε σε άλλου είδους διακρίσεις;*

Λειτουργός: *Έχουμε καταχωρημένα 11 υποκατηγορίες τσισαι σύμφωνα με το έγγραφο πολιτικής που έχουμε συνάψει με την Επίτροπο Διοίκησης εκάμεν τα 13, τις υποκατηγορίες. Και έχει μπει ο γενετήσιος προσανατολισμός, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, οι πολιτικές πεποιθήσεις που κάποιοι τα έχουν στο περιθώριο..*

Κάποιοι άλλοι συμμετέχοντες, στην προσπάθεια ορισμού των πολλαπλών διακρίσεων, έδιναν άλλους ορισμούς που σχετίζονται με τις 'πολλαπλές διακρίσεις' όπως ο ρατσισμός, για παράδειγμα, ή η διαφορετικότητα.

Τα προβλήματα που δημιουργούνται από την απουσία ορισμού των πολλαπλών διακρίσεων από το νομοθετικό πλαίσιο, αφενός, και από τις δημόσιες υπηρεσίες και τις ανεξάρτητες αρχές, αφετέρου, είναι πολλαπλά. Κατ' αρχάς, η απουσία αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μη αναγνώριση του φαινομένου των πολλαπλών διακρίσεων από την πολιτεία. Ως εκ τούτου, τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων δεν μπορούν να βρουν στήριξη και προστασία από την πολιτεία. Δεύτερο, οι προσωπικές αντιλήψεις των λειτουργών για τις πολλαπλές διακρίσεις μπορεί και αφήνει υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων που φτάνουν κοντά τους χωρίς τη δέουσα προσοχή και εξέταση. Τρίτο, δημιουργείται ένα τεράστιο κενό συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών, οι οποίες αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τις πολλαπλές διακρίσεις κατά το δοκούν, και εφόσον για μια υπόθεση διακρίσεων που φτάνει σε μια υπηρεσία μπορεί να απαιτείται και η στενή συνεργασία άλλων υπηρεσιών για να μπορεί να εξεταστεί και στοιχειοθετεί. Αυτά όλα φανερώνουν τον θεσμικό και δομικό χαρακτήρα που μπορεί το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων να πάρει. Όπως μια συμμετέχουσα από μια μη-κυβερνητική οργάνωση επισημάνει στη συζήτηση:

«...πρέπει ως κοινωνία να αντιμετωπίσουμε και να καταπολεμήσουμε τις πολλαπλές διακρίσεις και για να το κάνουμε πρέπει πρώτα να δούμε τι φαινόμενο είναι. Κατά την άποψή μου, το ένα κομμάτι είναι θεσμικό και πηγάζει από το μοντέλο μετανάστευσης, την πολιτική, τους χειρισμούς, και τις διοικητικές πρακτικές».

Φυσικά το θέμα του μοντέλου της μετανάστευσης, όπως αναφέρει η συμμετέχουσα, είναι πολύ σημαντικό για να μπορέσουμε να δούμε πως το φαινόμενο κατασκευάζεται στην Κυπριακή κοινωνία αλλά δεν είναι το μοναδικό και δεν επηρεάζει αποκλειστικά τους μετανάστες και τις μετανάστριες. Όμως, η αναφορά που γίνεται από τη συμμετέχουσα για τον χαρακτήρα του φαινομένου, για τις πολιτικές, τους χειρισμούς και τις διοικητικές πρακτικές συμβάλει στην προσπάθειά μας για αποδόμηση και εξέταση του φαινομένου. Και επί της ευκαιρίας, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι μετανάστες και ιδιαίτερα οι μετανάστριες είναι μια από τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού στις πολλαπλές διακρίσεις, βρίσκονται κάτω από ένα απαρχαιωμένο μοντέλο μετανάστευσης, το οποίο τους αντιμετωπίζει μόνο ως 'εργατικά χέρια' παρά ως ανθρώπινα όντα και ως εργαζόμενους που έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες ανάγκες με τον γηγενή πληθυσμό.

Παραδείγματα Πολλαπλών Διακρίσεων

Στο αρχικό ερώτημα για τον ορισμό των 'πολλαπλών διακρίσεων' ακολούθησε μια συμπληρωματική ερώτηση. Ζητήσαμε από τους συμμετέχοντες να μας δώσουν παραδείγματα πολλαπλών διακρίσεων που είχαν πρόσφατα χειριστεί ή ήρθαν στην αντίληψή τους υποθέσεις που διερευνήθηκαν από τις υπηρεσίες τους. Ο σκοπός της συμπληρωματικής ερώτησης ήταν διττός, αφενός να επιβεβαιωθεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται με περίπου τον ίδιο τρόπο το υπό συζήτηση θέμα – τις πολλαπλές διακρίσεις δηλαδή – συζητώντας στην ίδια βάση και αφετέρου να αρχίσουμε να χαρτογραφούμε και τις υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων που φτάνουν στις διάφορες υπηρεσίες προς εξέταση, τη σοβαρότητα αλλά και την πολυπλοκότητά τους. Ακολουθείτε τα παρακάτω παραδείγματα:

Ένα εντελώς προχθεσινό παράδειγμα, για το οποίο εν έχουμε ακόμη.. γνωρίζω ότι δεν έχει φύγει ακόμα από το γραφείο μας. Παιδί με νοητική αναπηρία, Ιρακινής εθνικότητας, είναι παιδί αναγνωρισμένης πρόσφυγα, και έχει θέμα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Είναι πολλαπλή διάκριση, υπάρχουν δύο στοιχεία: αναπηρία και εθνική καταγωγή. Άλλο παράδειγμα, η πρόσβαση μητέρων που είναι Υπήκοοι Τρίτων Χωρών, είναι μονογονείς, έχουν παιδιά που είναι Κύπριοι πολίτες και έχουν πρόβλημα στην πρόσβαση στο δημόσιο βοήθημα.

Παιδιά αιτητών ασύλου ή κοινοτικών μεταναστών κτλ να έχουμε μεγάλη δυσκολία για παροχή δημοσίου βοηθήματος για την αναπηρία του παιδιού. Συνήθως αν είναι αιτητές ασύλου είναι εξαρτώμενοι του γονιού, με αποτέλεσμα πολλά παιδιά τα οποία δεν έχουν στάτους, δεν είναι εγγεγραμμένα, δεν έχουν υπηκοότητα, απλά είναι γεννημένα στην Κύπρο. Δεν ξέρουν τι θα γίνουν γιατί οι γονιοί μπορεί να μην έχουν χαρτιά, το ένα το άλλο. Έχουμε παιδάκι στην Πάφο, το οποίο δεν έλαβε καμία θεραπεία..παιδάκι το οποίο αν είχε τις παροχές που είχε οποιοδήποτε άλλο παιδί θα ήταν πάρα πολύ καλύτερη η κατάστασή του, μιλούμε εντελώς ακινητοποιημένο που δεν μπορούσε να καθίσει, δηλαδή ήταν τελείως απαραίτητη η φυσιοθεραπεία από τη στιγμή που γεννήθηκε.

Γυναίκα, αλλοδαπή και χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης καταγγέλλει σε αστυνομικό σταθμό βία εναντίον της ίδιας και του παιδιού της από τον σύζυγο και πατέρα του παιδιού. Η αστυνομία καλεί τον πατέρα, ο οποίος είναι Κύπριος, στον αστυνομικό σταθμό και του δίνει το παιδί.

Μαθήτρια 16 χρόνων διασκεδάζε σε νυκτερινό κέντρο αναψυχής στην πρωτεύουσα μαζί με τους συνομήλικους της. Μετά από έφοδο της αστυνομίας η συγκεκριμένη κοπελίτσα αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χώρο, αφού διώχθηκε από την αστυνομία. Έφυγε μόνη της διότι η αστυνομία δεν είχε την ίδια συμπεριφορά προς τις φίλες της διότι είχαν όλες ξένη υπηκοότητα. Το αγόρι της παρέας, της ίδιας ηλικίας, με κυπριακή υπηκοότητα δεν διώχθηκε από την αστυνομία διότι ήταν αγόρι. Αυτές οι εξηγήσεις δόθηκαν στην κοπέλα όταν ζήτησε το λόγο γιατί να διωχθεί αυτή και όχι οι άλλοι της παρέας.

Αυτές είναι μερικές μόνο αναφορές αλλά μας επιτρέπουν κατ' αρχάς να συμπεράνουμε ότι οι συμμετέχοντες λειτουργοί μπορούν να αναγνωρίσουν και να χειριστούν θέματα πολλαπλών διακρίσεων παρά τα προβλήματα που υπάρχουν στις υπηρεσίες τους (βλ. παρακάτω μέρος για τα προβλήματα) και την απουσία επίσημου ορισμού. Επιπρόσθετα, αποτελούν ενδείξεις ως προς τις ευάλωτες ομάδες που είναι ευπαθείς προς τις πολλαπλές διακρίσεις και τους διαπλεκόμενους λόγους πολλαπλών διακρίσεων. Οπότε, από τα πιο πάνω παραδείγματα φαίνεται ότι η ηλικία, η εθνική καταγωγή, το καθεστώς μετανάστευσης, η νοητική στέρση, η αναπηρία, η κοινωνική και οικονομική τάξη και το φύλο αλληλοεπιδρούν και παράγουν διακρίσεις ως προς την πρόσβαση σε υπηρεσίες, στην εκπαίδευση, στην υγεία και στη δίωξη από τις αστυνομικές αρχές. Από τις υπόλοιπες αναφορές από τους συμμετέχοντες, μπορούμε να προσθέσουμε τους λόγους των μειονοτήτων, της θρησκείας, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της επάρκειας της ελληνικής γλώσσας, της μη αναγνώρισης γάμου ατόμων του ίδιου φύλου που διαπλέκονται και παράγουν διακρίσεις ως προς την επανένωση της οικογένειας, την μη επαρκή εκπαιδευτική στήριξη και εξευτελιστικών συμπεριφορών.

Συνδικαλιστικές Οργανώσεις και Σύνδεσμοι Εργοδοτών

Παρόμοια έχουν ανταποκριθεί και οι συμμετέχοντες από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τους συνδέσμους εργοδοτών στο αρχικό ερώτημα του ορισμού των πολλαπλών διακρίσεων. Όπως έχει προκύψει, κανένας από τους οργανισμούς αυτούς δεν έχει επίσημα ορίσει τι σημαίνει 'πολλαπλή διάκριση'. Μερικά αποσπάσματα από τις αναφορές της ομάδας είναι:

Σαν οργανισμός δεν έχουμε δώσει ορισμό αλλά καλύπτονται μέσα από τις διακρίσεις που μας αναφέρουν οι εργαζόμενοι μια την άλλη, είτε οι εργαζόμενοι είτε οι άνεργοι. Είναι οι διακρίσεις που υφίστανται για παρά πάνω από ένα από τα χαρακτηριστικά τους είτε αυτό είναι φυλή είτε είναι φύλο, είτε είναι σεξουαλικός προσανατολισμός. Σαν οργανισμός όμως δεν έχουμε δώσει συγκεκριμένο ορισμό.

Ενώ εμπειρικά γνωρίζουμε ότι όταν έρθει ένα παράπονο από γυναίκα και μετανάστρια αμέσως είναι.. μπορεί να προκύψει πολλαπλή διάκριση, δεν το έχουμε θέσει, δεν το έχουμε

συζητήσει σε βάθος ως ορισμό. Όταν προκύπτει το παράπονο τσαι εν να το εξετάσουμε, εξετάζουμε το στην ουσία του, δηλαδή αν για παράδειγμα είναι η ουσία του, ή αν είναι μετανάστρια να μπορούμε να πάρουμε το ένα από τα δύο.

Δεν ασχοληθήκαμε μέχρι σήμερα, σαν οργάνωση, με το εξειδικευμένο θέμα των πολλαπλών διακρίσεων. Η ορολογία αυτή είναι γενικά νέα για την οργάνωση μας.

Όταν κάποιο πρόσωπο πέφτει θύμα διακρίσεων για περισσότερο από ένα λόγους. Αν για παράδειγμα μια έγκυος γυναίκα απολύεται λόγω εγκυμοσύνης αλλά ταυτόχρονα και λόγω εθνοτικής καταγωγής. Υπάρχουν περιπτώσεις που είναι διακριτές και μπορεί εύκολα κάποιος να τις διαπιστώσει αλλά και περιπτώσεις που είναι δύσκολο να ανιχνευθούν οι πολλαπλές διακρίσεις.

Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση των δημόσιων λειτουργιών, οι οργανώσεις αυτές δεν έχουν επισήμως ορίσει τι είναι 'πολλαπλές διακρίσεις' κι αυτό παρά τη μεγαλύτερη ευχέρεια που έχουν να το πράξουν λαμβάνοντας υπόψη ότι οι δημόσιες υπηρεσίες θα πρέπει να συνάδουν με τη νομοθεσία για να μπορούν να λειτουργήσουν ενώ δεν συμβαίνει αυτό με τις συνδικαλιστικές και εργοδοτικές οργανώσεις. Και στην περίπτωση αυτή, οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες περιορίστηκαν να δώσουν μια προσωπική ερμηνεία. Ο ορισμός της διάκρισης για ένα λόγο παρά των πολλαπλών διακρίσεων εμφανίζεται σε μερικές αναφορές της ομάδας ενώ σε άλλες αναφορές κατατίθεται η αρχή που διέπει τις οργανώσεις αυτές περί ισότητας και διακρίσεων όταν συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας παρά ο ορισμός.

Παραδείγματα Πολλαπλών Διακρίσεων

Στο κύριο ερώτημα του ορισμού, ζητήθηκε από την ομάδα αυτή, όπως και με την πιο πάνω ομάδα, να παραθέσει παραδείγματα πολλαπλών διακρίσεων που αντιμετώπισαν. Ο σκοπός της επακόλουθης ερώτησης ήταν ακριβώς ο ίδιος με την προηγούμενη περίπτωση. Δηλαδή, να γίνει σαφές ότι η συζήτηση γίνεται στην ίδια περίπου βάση και να αρχίσει η σκιαγράφηση των πολλαπλών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν τα συνδικαλιστικά στελέχη και οι τα στελέχη εργοδοτικών οργανώσεων. Δείτε τα ακόλουθα αποσπάσματα:

Μια καταγγελία που έγινε προσωπικά σε μένα, όχι σε κάποιο συνδικαλιστή, είναι σε ένα γηροκομείο, εγώ το έλεγα διάκριση λόγω φύλου, το οποίο όμως εμπίπτει στις πολλαπλές διακρίσεις ήταν μια φροντίστρια, γυναίκα, Βουλγάρα, και ένας φροντιστής Κύπριος στην ίδια θέση, και ο εργοδότης έβαζε τη φροντίστρια να κάνει και τη δουλειά της καθαρίστριας ενώ στον Κύπριο, δεν ίσχυε τούτο το πράγμα, το οποίο εμπίπτει στις πολλαπλές διακρίσεις. Ήταν και γυναίκα ήταν και ξένη οπότε..

Υποψήφια σε προκήρυξη για πρόσληψη σε θέση εργασίας, κατήγγειλε τα κριτήρια με τα οποία έγιναν οι προσλήψεις επειδή πριμοδοτούσαν άτομα νεαρής ηλικίας, ελκυστικής εξωτερικής εμφάνισης χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις και έβαζαν σε δεύτερη μοίρα οποιαδήποτε αντικειμενικά κριτήρια επαγγελματικής κατάρτισης και εμπειρίας

Υπήρχε ενώπιον μας περίπτωση απόλυσης εγκύου εργαζόμενης, από την Βουλγαρία ηλικίας σχεδόν πενήντα χρόνων . Η γυναίκα αυτή ήταν πλασιέ και ισχυριζόταν ότι προτού μείνει έγκυος είχε τις υπόνοιες πως σκόπευαν να την απολύσουν λόγω ηλικίας και να προσλάβουν νεαρότερο εργαζόμενο. Ενδεχομένως οι διακρίσεις να ήταν λόγω φύλου αλλά παράλληλα και λόγω ηλικίας.

Τουρκοκύπριος οδηγός στα λεωφορεία ενώ βρισκόταν με άδεια ασθενείας πείστηκε να δώσει παραίτηση για να μονιμοποιηθεί κάποιος άλλος. Σε επαφές που είχα με την εταιρεία χωρίς αναστολή μου είπα να κοιτάξω κανένα χριστιανό και «δικό» μας εννοώντας Ελληνοκύπριο.

Ο χώρος εργασίας είναι ο κατ' εξοχήν χώρος όπου οι διακρίσεις και οι πολλαπλές διακρίσεις, συγκεκριμένα, συμβαίνουν συχνότερα από οποιοδήποτε άλλο κοινωνικό χώρο. Οι πιο πάνω αναφορές από αυτή την ομάδα μας δείχνουν κατ' αρχάς ότι και αυτή η ομάδα είναι σε θέση να αναγνωρίσει τι μπορεί να θεωρηθεί πολλαπλή διάκριση. Επιπρόσθετα, έρχονται να εμπλουτίσουν τις αναφορές της προηγούμενης ομάδας και να μας υποδείξουν ότι οι εργαζόμενοι και εργαζόμενες μπορεί να βιώσουν πολλαπλές διακρίσεις στα στάδια της πρόσληψης, της διάρκειας απασχόλησης και της απόλυσης από θέση εργασίας. Οι διαπλεκόμενοι λόγοι πολλαπλής διάκρισης από τις αναφορές αυτές είναι η καταγωγή και το φύλο για την πρώτη περίπτωση και η ηλικία, η εξωτερική εμφάνιση, το φύλο και η οικογενειακή κατάσταση για τη δεύτερη περίπτωση. Για τη τρίτη, είναι η καταγωγή, η ηλικία και το φύλο ενώ στην τελευταία είναι η καταγωγή και το θρήσκευμα.

Μετανάστες: Φοιτητές και Εργαζόμενοι

Το ερώτημα του ορισμού των πολλαπλών διακρίσεων συμπεριλαμβανόταν, επίσης, στα ποιοτικά ερωτηματολόγια απευθυνόμενα και στην ομάδα των μεταναστών που ζουν στην Κύπρο – φοιτητές και εργαζόμενοι – από Τρίτες Χώρες και από χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαφορά στο ερώτημα από τις προηγούμενες ομάδες ήταν στο πως ερμηνεύουν οι ίδιοι τις πολλαπλές διακρίσεις παρά να δώσουν όποιον επίσημο ορισμό. Αν και υπήρχαν κάποιες δυσκολίες από μερικά μέλη της ομάδας να δώσουν κάποιο ορισμό ή ο ορισμός που έδιναν αφορούσε τις διακρίσεις για ένα λόγο, εντούτοις κάποιοι ορισμοί ήταν επί του θέματος. Μερικά αποσπάσματα από τα ερωτηματολόγια έχουν ως εξής:

Κατά την άποψή μου, οι πολλαπλές διακρίσεις εμφανίζονται όταν το άτομο αντιμετωπίζει δύο ή περισσότερους τύπους διακρίσεων. Νομίζω ότι διαφέρει από τις διακρίσεις για ένα λόγο επειδή όταν ένα άτομο διαφέρει με περισσότερους από ένα τρόπους είναι δύσκολο να το κρύψει από τους υπόλοιπους. Ως εκ τούτου, η διάκριση και η πίεση που ασκείται σ' αυτό το άτομο είναι πολύ σκληρότερη (Φοιτήτρια, 19 χρόνων, Ρωσία, μετάφραση από την Αγγλική).

Ο όρος των πολλαπλών διακρίσεων αναφέρεται στα άτομα που δέχονται διακρίσεις για περισσότερους από ένα λόγους. Είναι διάκριση για περισσότερους από ένα λόγους διάκρισης.. (Φοιτήτρια, 20 χρόνων, Ελλάδα, μετάφραση από την Αγγλική).

Οι πολλαπλές διακρίσεις αναφέρονται σε πολυεπίπεδες διακρίσεις στο κοινωνικό, οικογενειακό, διαπροσωπικό ή εργασιακό περιβάλλον ή αναφέρονται σε διακρίσεις για παραπάνω από ένα λόγο (π.χ. ταυτόχρονη διάκριση για λόγους σεξουαλικότητας και φυλής), ενώ οι διακρίσεις για ένα μόνο λόγο αναφέρονται σε μονοεπίπεδη διάκριση σε ένα μόνο περιβάλλον ή για ένα μόνο λόγο (Μετανάστης, 45 χρόνων, Ελλάδα).

Παράλληλα, ζητήσαμε από τους και τις συμμετέχουσες να παραθέσουν πραγματικά ή μη παραδείγματα πολλαπλών διακρίσεων. Ένα υποθετικό σενάριο από μια φοιτήτρια, 19 χρόνων, από τη Ρωσία είναι το ακόλουθο:

Για παράδειγμα, εάν ένας άντρας είναι μετανάστης, ομοφυλόφιλος και επιπρόσθετα έχει κάποιου είδους αναπηρία, μπορεί να βιώσει διακρίσεις στην Κύπρο. Οι άνθρωποι στην Κύπρο δεν έχουν συνηθίσει το γεγονός ότι κάποιος άντρας επιλέγουν διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό και το γεγονός ότι είναι από άλλη χώρα αυξάνει τα επίπεδα διακρίσεων για αυτό τον άντρα. Επιπρόσθετα, λόγω της αναπηρίας του, μπορεί να μην έχει πολλούς φίλους επειδή ο κόσμος πιστεύει ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν μπορούν να έχουν μια κανονική και ευχάριστη ζωή. Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους τρεις 'αρνητικούς' λόγους, αυτός ο άντρας είναι πολύ πιθανόν να αντιμετωπίσει πολλαπλές διακρίσεις.

Ενώ ένα πραγματικό παράδειγμα πολλαπλής διάκρισης από ένα ομοφυλόφιλο άντρα, 45 χρόνων από την Ελλάδα είναι το εξής:

Έχω συνάψει σύμφωνο συμβίωσης από το 2010 σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το σύντροφό μου, αλλά η νομοθεσία στην Κύπρο δεν το αναγνωρίζει. Ο σύντροφός μου είναι εθνικότητας εκτός Ε.Ε. και αυτό μας απαγορεύει μόνιμη εγκατάσταση και εργασία στην Κύπρο. Παρά τις εισηγήσεις της Επιτρόπου Διοίκησης πριν μερικά χρόνια, με αφορμή αντίστοιχη περίπτωση, η νομοθεσία στην Κύπρο δεν έχει ακόμα εναρμονιστεί δυστυχώς.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι παρά τις δυσκολίες που εμφανίζονται στην ομάδα αυτή ως προς την κατανόηση του φαινομένου, εντούτοις ένας αριθμός μπορεί να ερμηνεύσει και να προσδιορίσει τις διαστάσεις του και να δώσει σαφή παραδείγματα είτε αθροιστικών, είτε συσσωρευτικών, είτε διαπλεκόμενων διακρίσεων.

Προσδιορίζοντας τις Ευάλωτες Ομάδες και Κοινωνικούς Χώρους που Επιτελούνται οι Πολλαπλές Διακρίσεις

Δύο επακόλουθες ερωτήσεις στις ομάδες εστίασης και στα ποιοτικά ερωτηματολόγια αφορούσαν στην αναγνώριση των κοινωνικών ομάδων που είναι ευπαθείς στις πολλαπλές διακρίσεις και τους κοινωνικούς χώρους όπου οι πολλαπλές διακρίσεις λαμβάνουν χώραν. Από τις ανταποκρίσεις στο προηγούμενο μέρος μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς ότι οι συμμετέχοντες μπορούν να σκιαγραφήσουν τις ομάδες αυτές και να προσδιορίσουν τους σχετικούς κοινωνικούς χώρους. Ωστόσο, μερικές από τις ανταποκρίσεις των συμμετεχόντων στο πρώτο ερώτημα ήταν περιοριστικές. Δηλαδή, κάποιοι προσδιορίζουν τις ομάδες αυτές μονολεκτικά με αναφορές όπως ότι είναι «οι αλλοδαποί» είτε οι «Υπήκοοι Τρίτων Χωρών» είτε οι «γυναίκες» είτε τα «παιδιά» είτε οι «μαθητές» είτε οι «ξένοι». Ενώ άλλες από τις ανταποκρίσεις συνδυάζουν τις ομάδες των γυναικών, των μεταναστών και των ηλικιωμένων ή και των ατόμων με αναπηρίες. Εντούτοις, πολλοί συμμετέχοντες καταθέτουν διευρυμένους και επεξηγηματικούς καταλόγους για τις ευάλωτες αυτές ομάδες.

A. Από την ομάδα των λειτουργών από δημόσιες υπηρεσίες, ανεξάρτητες αρχές και κοινωνικές οργανώσεις:

Ευπαθείς ομάδες στις πολλαπλές διακρίσεις είναι ομάδες ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο, με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο, με ειδικές ανάγκες και με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό.

Οι αλλοδαποί, οι ηλικιωμένοι, τα εισοδηματικά κατώτερα στρώματα του πληθυσμού, οι γυναίκες, οι Ασιάτες, τα LGBT πρόσωπα, οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες, οι αθίγγανοι, κ.α.

Κατά την άποψη μου, οι μετανάστες, άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό και άτομα με αναπηρίες είναι πιο ευπαθείς στις πολλαπλές διακρίσεις.

Άτομα με χαμηλή νοητική ικανότητα/με χαμηλή μόρφωση/με αναπηρία, εργαζόμενοι σε επαγγέλματα χαμηλής εκτίμησης, εξαρτημένοι από ουσίες, αλλοδαποί.

B. Από την ομάδα των συνδικαλιστικών και εργοδοτικών οργανώσεων:

Αλλοδαποί, άνεργοι, φτωχοί και περιθωριοποιημένα άτομα, άτομα με προβλήματα υγείας.

Πιο ευπαθείς ομάδες στις πολλαπλές διακρίσεις είναι οι γυναίκες και οι εργαζόμενοι από τρίτες χώρες, τα άτομα με αναπηρίες, τα άτομα από τα φτωχά στρώματα και τα άτομα με διαφορετικό γενετήσιο προσανατολισμό.

Γ. Από την ομάδα των μεταναστών:

Κατά την προσωπική μου άποψη οι ομάδες που είναι πιο ευπαθείς είναι οι μειονότητες, άτομα με μεταδιδόμενα νοσήματα, άτομα με ειδικές ανάγκες, άτομα χαμηλού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου.

Τα ανήλικα άτομα επειδή τα δικαιώματά τους προστατεύονται από άλλους και θεωρούνται ότι δεν είναι αρκετά ώριμοι για να αποφασίζουν για τους εαυτούς τους. Τα ηλικιωμένα άτομα επειδή εκλαμβάνονται ως πολύ μεγάλοι για να αποφασίζουν για τους εαυτούς τους. Ομάδες από διάφορες εθνικές ομάδες... οι γυναίκες σε ιστορικά πατριαρχικές κοινωνίες, οι φτωχοί ακόμα και τα άτομα στην μεσαία τάξη λόγω στις μεγάλες εισοδηματικές διαφορές και τις ευκαιρίες με τους πλουσίους,

Μειονοτικές ομάδες που έχουν δύο ή παραπάνω χαρακτηριστικά, όπως ομο/αμφιφυλόφιλα άτομα, τρανς, και-ή με σωματική ή πνευματική αναπηρία, και-ή άτομα που ανήκουν σε θρησκεία ή δόγμα εκτός από το κυρίαρχο στον τόπο που κατοικούν, και-ή άτομα διαφορετικής φυλής από την κυρίαρχη.

Από τις πιο πάνω αναφορές φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες καταθέτουν ομάδες που μπορεί να υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις πέρα από αυτές που χαρακτηρίζονται από τους έξι αναγνωρισμένους λόγους διάκρισης, όπως είναι το χαμηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο, τα άτομα από τα φτωχότερα στρώματα και οι φυλακισμένοι. Ο κατάλογος, φυσικά, μπορεί να επεκταθεί με την προσθήκη ξεχωριστών ομάδων του πληθυσμού όπου το αποτέλεσμα της πολλαπλής διάκρισης μπορεί να επιφέρει αποτελέσματα που δεν είναι εφαρμόσιμα με κανένα τρόπο σε άλλες ομάδες όπως, για παράδειγμα, τα θύματα εμπορίας προσώπων για εργασία και πορνεία και οι πρώην κατάδικοι. Στην περίπτωση της Κύπρου, ιδιαίτερα, θα πρόσθετα την ομάδα των μεταναστριών οικιακών εργαζομένων από Τρίτες Χώρες όπου οι εμπειρίες πολλών τέτοιων γυναικών με τις πολλαπλές διακρίσεις και οι συνέπειές τους στις ζωές τους δεν μπορούν να συγκριθούν ούτε με τις υπόλοιπες μετανάστριες που ζουν και εργάζονται στην Κύπρο, ούτε με τους άντρες μετανάστες από Τρίτες Χώρες και ούτε με τις Κύπριες γυναίκες, με κανένα τρόπο. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τα ποιοτικά ερωτηματολόγια από λειτουργό που εργάζεται σε ανεξάρτητη αρχή βοηθάει στην αποδόμηση και καλύτερη κατανόηση του ιδιαίτερου αυτού φαινομένου:

Στην ενασχόληση μου με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι οικιακές εργάτριες στην Κύπρο διαπιστώνω ότι η σχέση τους με τους εργοδότες και τους ατζέντηδες, αλλά και η επαφή τους με τις δημόσιες αρχές, είναι συνυφασμένη με τις επικρατούσες αντιλήψεις ως προς τη διττή ιδιότητα τους ως «γυναίκες» και ως «μετανάστριες» (γυναίκα=διαχειρίζεται τα του οίκου εκ φύσεως, μετανάστρια=ανειδίκευτη και υποτελής). Το γεγονός αυτό τις καθιστά -παρά το μεγάλο αριθμό τους- αφανείς, περιορισμένες στον «οικιακό» χώρο και στη σφαίρα της ιδιωτικότητας, ευάλωτες σε απλήρωτη εργασία, εκμετάλλευση, σεξουαλική παρενόχληση κτλ.

Ακόμα και η διαμόρφωση της κρατικής πολιτικής αναφορικά με την ειδική αυτή μεταναστευτική κατηγορία παρουσιάζει ασάφειες και κενά που δημιουργούν συνθήκες αυξημένης επικινδυνότητας για τις οικιακές εργάτριες: ασφυκτική διασύνδεση με ένα εργοδότη/ «μάστρο», ετεροβαρές υπέρ των εργοδοτών σύστημα εξέτασης εργατικών παραπόνων, απαγόρευση συνδικαλιστικής δράσης, σοβαρές αδυναμίες στην εξέταση καταγγελιών για σεξουαλική παρενόχληση, «παράλειψη» εφαρμογής της γενικής εργατικής

νομοθεσίας, ελλιπής πρόσβαση στο σύστημα υγείας κ.ά. Και πάνω απ' όλα, η συνεχιζόμενη αδιαφορία της πολιτείας να ρυθμίσει τα πιο πάνω, παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις του Γραφείου μας προς αυτή την κατεύθυνση.

Είναι ξεκάθαρο από το απόσπασμα, αλλά και τις καταγγελίες που γίνονται από τις ίδιες στις αρχές, των οργανισμών που τις εκπροσωπούν, συχνά και στον τύπο, ότι οι οικιακές εργαζόμενες από Τρίτες Χώρες στην Κύπρο κάτω από το υφιστάμενο μεταναστευτικό μοντέλο είναι ευάλωτες και βιώνουν κάθε μορφής πολλαπλής διάκρισης. Αυτό ξεκινά από την στιγμή που η εργάτρια ψάχνει για δουλειά μέσω των ατζέντηδων, από την ελλιπή προστασία από το κράτος και τα προσωπικά συμβόλαια εργοδότης τους που βρυχώνται από παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέχρι στο άκρως προστατευμένο χώρο εργασίας – τον οικιακό χώρο – που η πρόσβασή του θεωρείται εντελώς απροσπέλαστη. Βία, σεξουαλική εκμετάλλευση, απλήρωτη εργασία, εξαντλητικές ώρες εργασίας, ανεκδιήγητες λεκτικές συμπεριφορές, έλεγχο της προσωπικής και κοινωνικής ζωής τους, περιορισμένη και ελεγχόμενη ιατρική φροντίδα, απαγόρευση συνδικαλιστικής οργάνωσης, εξευτελιστικά εισοδήματα, μη πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές, δυσκολίες αντιπροσώπευσης, αφανή συνταξιοδοτικά σχέδια κτλ. Αν αυτές δεν είναι συνθήκες δουλείας, τότε τίποτε άλλο δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί έτσι.

Στο δεύτερο σχετικό ερώτημα για τον προσδιορισμό των κοινωνικών χώρων όπου οι πολλαπλές διακρίσεις επιτελούνται ένας μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων δηλώνει ότι ο κατεξοχήν χώρος είναι ο 'εργασιακός χώρος' ή 'χώρος όπου συγκεντρώνονται μετανάστες'. Όπως ένας λειτουργός αναφέρει «*στον επαγγελματικό χώρο και την πρόσβαση σε αυτό, ένεκα της φύσης του χώρου αυτού και του μεγάλου ποσοστού ανεργίας στη χώρα μας*». Ωστόσο, οι πλείστες ανταποκρίσεις εύστοχα αναγνωρίζουν ότι οι πολλαπλές διακρίσεις μπορεί να συμβούν στους πλείστους κοινωνικούς χώρους, από το χώρο εργασίας, στο οικογενειακό περιβάλλον, στους χώρους διασκέδασης, στις κρατικές υπηρεσίες, στους χώρους εκπαίδευσης, στις υπηρεσίες υγείας. Μερικά αποσπάσματα από τις ανταποκρίσεις όλων των ομάδων που συμμετείχαν στην έρευνα:

Τα παιδιά μας δεν είναι σε πολλές περιπτώσεις έτοιμα και κατάλληλα ενημερωμένα να αποδεχθούν και να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα (χρώμα, θρησκεία, γλώσσα, τρόπος ντυσίματος), με αποτέλεσμα να απομονώνουν τα «διαφορετικά» παιδιά. Επίσης στους χώρους εργασίας παρατηρείται δυσπιστία σχετικά με την πρόσληψη «ξένων» ατόμων και σε κάποιες περιπτώσεις που προσλαμβάνονται η μεταχείριση που τυγχάνουν τόσο σε επίπεδο μισθού όσο και στις εργασιακές τους συνθήκες δεν αντιστοιχεί σε αυτό που τυγχάνουν οι Κύπριοι.

Στο χώρο της εκπαίδευσης, στην επαφή με τις δημόσιες Υπηρεσίες, σε επαγγελματικούς χώρους (δημόσιους και ιδιωτικούς).

Γενικά συμβαίνουν παντού, ιδιαίτερα συμβαίνουν κατά την παροχή υπηρεσιών του κράτους προς τους πολίτες (π.χ. στις δημόσιες υπηρεσίες), αλλά και στις ιδιωτικές υπηρεσίες, σε

δημόσιους χώρους (γήπεδα, θέατρα), μέσα από τα media και τις σαχλαμάρες που προβάλλουν

Στο σχολείο – λόγω του θεσμικού ρατσισμού τον οποίο δύσκολα αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί και οι αρμόδιοι και λόγω της ‘φυσιολογικότητας’ των κοροϊδιών και της περιθωριοποίησης των παιδιών από άλλα παιδιά. Στην εργασία – ιδιαίτερα στον ιδιωτικό τομέα όπου οι διακρίσεις με βάση το φύλο επίσης θεωρούνται ‘φυσιολογικές’ (βλ. πιθανότητα εγκυμοσύνης από ιδιωτική υπάλληλο και μισθοδοσία αντρών/γυναικών και/ή θέμα γλώσσας και εμφάνισης).

Σε όλους τους κοινωνικούς (και ηλεκτρονικούς) χώρους όπου μπορεί ένα άτομο να θέσει ένα άλλο άτομο σε λιγότερο ευνοϊκή θέση. Σε χώρους όπου δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανονισμοί οι οποίοι να αναφέρονται στα θέματα των διακρίσεων. Σε χώρους όπου δεν αναγνωρίζεται ότι γίνονται διακρίσεις.

Οι πιο συχνόι χώροι που γίνονται διακρίσεις είναι στον τομέα της εκπαίδευσης, σε δημόσια και ιδιωτικά νοσοκομεία, σε γηροκομεία, στον ιδιωτικό τομέα κυρίως σε εργασιακούς χώρους. Για παράδειγμα κατά την περίοδο της πρακτικής μου άσκησης στο γενικό νοσοκομείο Λευκωσίας διαπίστωσα την έντονη ύπαρξη του ρατσισμού από το προσωπικό σε νεαρή μουσουλμάνα η οποία ήρθε με αφόρητους κοιλιακούς πόνους μαζί με το μωρό της που ήταν 30 ημερών. Το μόνο που θα σας πω είναι ότι η κοπέλα μπήκε μετά από 4 ώρες στα ΤΑΕΠ για μια απλή εξέταση.

Είναι φανερό από τα αποσπάσματα ότι οι συμμετέχοντες λειτουργοί είναι σε θέση και να προσδιορίσουν τους χώρους όπου επιτελούνται οι πολλαπλές διακρίσεις αλλά και να επεξηγήσουν τις απαντήσεις τους. Αξίζει τον κόπο να μελετήσουμε την εκτεταμένη απάντηση μιας λειτουργού από ανεξάρτητη αρχή για την επεξήγηση που μας παρέχει για πως και σε ποιους χώρους τα άτομα με νοητική στέρωση μπορεί να βιώσουν τις πολλαπλές διακρίσεις:

Παντού: στην οικογένεια, σε εργασιακούς χώρους, στα σχολεία, σε Ιδρύματα ή Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας, αλλά γενικά και σε όλους τους άλλους χώρους όπου δεν επιτρέπεται η προσβασιμότητά τους:

- Η μη προσβασιμότητα μπορεί να είναι φυσική αλλά και θεσμική. Πχ άτομα με σύνδρομο Ντάουν ουδέποτε κυκλοφορούν με λεωφορείο ή πάνε σινεμάεπίσης εάν μια γυναίκα με το ίδιο σύνδρομο ή με απώλεια ακοής ή όρασης πολύ δύσκολα μπορεί να προσφύγει σε αστυνομικό σταθμό να καταγγείλει μια κακοποίηση ή να αντιμετωπίσει ένα Δικαστήριο.
- Στον εργασιακό χώρο συχνά γίνονται θύματα χλευασμού για το νοητικό τους επίπεδο αλλά και εκφοβισμού αλλά και σεξουαλικής παρενόχλησης ή και κακοποίησης
- Παράλληλα στον εργασιακό χώρο ενώ παράγουν, πληρώνονται ελάχιστα με την πρόφαση ότι είναι λήπτες δημοσίου βοηθήματος (περιπτώσεις όπου παίρνουν €100 το μήνα)
- Στα σχολεία παρόλο ότι θεωρητικά γίνεται εξατομικευμένο πρόγραμμα στην ουσία ελάχιστα λαμβάνουν υπόψη τις δεξιότητες του ατόμου με ΝΑ και δεν το προετοιμάζουν ανάλογα για να είναι αυτόνομος και ανεξάρτητος.
- Ένας ενήλικας με ΝΑ που μένει με την οικογένεια του δύσκολα μπορεί να αποφασίσει να φύγει και να ζήσει μόνος.
- Σπάνια παντρεύονται τα άτομα με ΝΑ ή συζούν ή έχουν σχέσεις
- Δεν λαμβάνεται υπόψη η σεξουαλικότητα τους αλλά ούτε και η σεξουαλική κακοποίηση τους διότι θεωρούνται άτομα που δεν νιώθουν ή δεν ξέρουν (αφού συνήθως δεν μπορούν να πούνε τι νιώθουν ή τι βιώνουν)

- *Τα άτομα με ΝΑ δεν μπορούν να διαχειριστούν τα λεφτά τους (το κάνουν οι γονείς/ συγγενείς) και συχνά δεν τους μεταβιβάζουν περιουσιακά στοιχεία για να μην τα κατάσχει το κράτος έναντι του ΔΒ.*
- *Τα άτομα με ΝΑ είναι «αόρατα» κανείς δεν ακούει τα δικά τους «θέλω» και δεν λαμβάνει υπόψη τις δικές τους ανάγκες, προτιμήσεις. Ούτε μπαίνουν στο κόπο να αναγνωρίσουν ότι έχουν δικαιώματα (ενήλικες με ΝΑ θεωρούνται μωρά!!) – αλλά ακόμη και τα «μωρά» έχουν τα «θέλω» και τις προτιμήσεις τους !!!*

Οι λόγοι που παραθέτω την εκτενής αυτή αναφορά είναι πολλοί. Κατ' αρχή, ήθελα να θίξω το γεγονός ότι στις υπηρεσίες του κράτους και τις ανεξάρτητες αρχές βρίσκονται άτομα με εξειδίκευση και γνώση που θα πρέπει να θεωρείται πλούτος για το κράτος, το οποίο θα πρέπει να βρει τους τρόπους να αξιοποιήσει αυτό το πλούτο γνώσεων ως προς τη διαχείριση και εξάλειψη των διακρίσεων και των πολλαπλών διακρίσεων, συγκεκριμένα. Αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα λειτουργού, η έρευνα καταδεικνύει ότι υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός τέτοιων ανθρώπων στις υπηρεσίες μας που αν χρησιμοποιηθούν κατάλληλα από τις αρχές τότε θα μπορούσαμε να διανύσουμε μεγάλο δρόμο. Δεύτερο, ήθελα να τονίσω ότι υπάρχουν πραγματικά 'αφανής' ομάδες τους πληθυσμού, όπως τα άτομα με νοητικές αναπηρίες που είναι ευάλωτες στις διαπλεκόμενες πολλαπλές διακρίσεις, η δουλειά που γίνεται γι' αυτές τις ομάδες είναι περιορισμένη και ο δημόσιος διάλογος για το φαινόμενο ανύπαρκτος. Τρίτο, από την αναφορά της λειτουργού μπορεί να συμπεράνουμε τη διαπλοκή του θεσμικού και του προσωπικού επιπέδου στην παραγωγή διαπλεκόμενης πολλαπλής διάκρισης ενάντια στα άτομα με νοητική στέρση. Τέταρτο, τον τρόπο που οι διαπλεκόμενοι κοινωνικοί χώροι, επιπρόσθετα από τη διαπλοκή των λόγων διάκρισης και του θεσμικού και προσωπικού επιπέδου, συνθέτουν διαπλεκόμενες πολλαπλές διακρίσεις για τα άτομα με νοητική αναπηρία. Και τελικά, να επανα-τονίσω ότι, όπως γίνεται με την ομάδα των μεταναστριών οικιακών εργαζομένων που έγινε λόγος νωρίτερα, οι διαπλεκόμενες πολλαπλές διακρίσεις παράγουν τέτοια αποτελέσματα για κάποιες ομάδες του πληθυσμού που δεν συγκρίνονται με κανένα τρόπο με τις συνέπειες που βιώνουν άλλες ομάδες.

Ικανότητες, Δεξιότητες και Γνώσεις για το Φαινόμενο των Πολλαπλών Διακρίσεων

Στο μέρος αυτό της έρευνας επικεντρωθήκαμε στο να καλύψουμε το πώς οι συμμετέχοντες λειτουργοί από τις δημόσιες υπηρεσίες, δημόσιες αρχές, συνδικαλιστικές οργανώσεις και κοινωνικές οργανώσεις βλέπουν τις επαγγελματικές τους γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους για το φαινόμενο αλλά και πως προσδιορίζουν τις ανάγκες που έχουν για να επιτελούν με μεγαλύτερη επιτυχία τα καθήκοντά τους. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι πλείστοι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες ήταν άτομα με εξειδίκευση στα θέματα των διακρίσεων όμως ένας άλλος αριθμός δηλώνει ότι η διαχείριση περιπτώσεων διακρίσεων δεν είναι στο επίκεντρο της καθημερινής τους ενασχόλησης. Να δούμε μερικά αποσπάσματα για το πώς οι ίδιοι προσδιορίζουν το θέμα:

Νοιώθω αρκετά ικανοποιημένη από τις γνώσεις που έχω σχετικά με θέματα πολλαπλών διακρίσεων. Η εργασιακή μου εμπειρία σε θέματα πολλαπλών διακρίσεων είναι σε επίπεδο χειρισμού διαφόρων θεμάτων που αφορούν διακρίσεις σε επίπεδο χειρισμού θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης...

Οι Λειτουργοί της Επιτροπής είναι όλοι καταρτισμένοι σε θέματα πολλαπλών διακρίσεων έχοντας όλοι την επιστημονική κατάρτιση (πτυχιούχοι κοινωνιολόγοι και ψυχολόγοι) και συμμετέχουν συχνά σε όλες τις καταρτίσεις που είναι συναφή με το θέμα διακρίσεις, παράλληλα προσπαθούν να τηρούν κατά γράμμα το πιο ισχυρό εργαλείο που είναι η Σύμβαση του ΟΗΕ αλλά και όλες τις άλλες σχετικές νομοθεσίες και οδηγίες της ΕΕ. Παράλληλα, συχνά διεκπεραιώνουν μελέτες και έρευνες όπου τεκμηριώνεται η απουσία σωστών πολιτικών από το κράτος...

Λειτουργοί της Υπηρεσίας μας που ασχολούνται ειδικά με τέτοιες υποθέσεις έχουν λάβει συγκεκριμένη εκπαίδευση από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως επίσης και από οργανισμούς που εδρεύουν στη Κύπρο. Κρίνεται ότι υπάρχει ικανοποιητική γνώση και υπόβαθρο στην αντιμετώπιση τέτοιων υποθέσεων.

Θεωρώ πως ναι, σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Έχω διδακτορικό στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τον ρατσισμό... Εργάζομαι ως σύμβουλος Αγωγής Υγείας και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο ΠΙ. Τα τελευταία 3 χρόνια πραγματοποιώ βιωματικά σεμινάρια για εκπαιδευτικούς και στηρίζω τα σχολεία σε θέματα ρατσισμού και διαφορετικότητας...

Αυτή είναι η μια όψη του νομίσματος, δηλαδή οι λειτουργοί που με τον ένα ή άλλο τρόπο έχουν αποκτήσει γνώση και δεξιότητες για να μπορούν να χειρίζονται τις υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων που έρχονται κοντά τους. Η άλλη όψη του νομίσματος είναι κάπως διαφορετική. Ακολουθήστε τα αποσπάσματα:

Θεωρώ ότι η γνώση μου για θέματα διακρίσεων και παραβιάσεων δικαιωμάτων των παιδιών είναι ικανοποιητική αλλά δεν θεωρώ ότι έχω επαρκή κατάρτιση και πείρα σε θέματα πολλαπλών διακρίσεων ειδικότερα όταν για στις συγκεκριμένες υποθέσεις εμπλέκονται ιδιαίτερα σύνθετες και πολλαπλές νομικές πτυχές.

Θεωρώ ότι για να αναγνωρίσει κανείς και να τεκμηριώσει υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων χρειάζεται εξειδίκευση και κατάρτιση στο θέμα. Η δική μου κατάρτιση δεν θεωρώ ότι είναι επαρκής ώστε να είμαι σε θέση να πράξω στο μέγιστο δυνατό βαθμό το πιο πάνω.

Δεν έχω ικανοποιητική γνώση σε καμία περίπτωση

Δεν έχω ικανοποιητική γνώση όσο αφορά το θέμα των πολλαπλών διακρίσεων.

Η γνώση μου είναι γενική και σε περίπτωση προβλήματος που δεν μπορώ να χειριστώ, συνήθως αποτίνομαι σε νομικό, σε συνάδελφους, η στις Εργασιακές σχέσεις του Υπουργείου Εργασίας.

Έχω ικανοποιητική γνώση/υπόβαθρο για τα θέματα ισότητας, αλλά όχι εξειδίκευση στο θέμα των πολλαπλών διακρίσεων.

Πιστεύω πως το κεφάλαιο των πολλαπλών διακρίσεων είναι τεράστιο και θα ήταν καλό για τους συνδικαλιστές να τύχουν εκπαίδευσης έτσι ώστε να μπορούν να ανιχνεύουν τις πολλαπλές διακρίσεις.

Όχι δεν έχω αρκετή γνώση στο θέμα πολλαπλών διακρίσεων.

Μια τρίτη ομάδα συμμετεχόντων διατυπώνουν σαφώς ότι δεν έχουν καμία γνώση για το θέμα κι αυτό λόγω ότι η φύση της δουλειάς τους είναι διαφορετική, ότι οι υπηρεσίες τους ή τα τμήματα που εργάζονται ή τα καθήκοντα τους δεν επικεντρώνονται στις διακρίσεις. Η αναγνώριση ότι ένας αριθμός λειτουργών δεν έχει καθόλου επίγνωση για το θέμα των πολλαπλών διακρίσεων που έρχονται σε τακτική επαφή με διάφορες ομάδες του πληθυσμού θέτει εμπόδια στην αναγνώριση περιπτώσεων πολλαπλών διακρίσεων και παρεμποδίζει την εξέταση και παραπομπή σε ειδικευμένους λειτουργούς, ανεξάρτητες αρχές και υπηρεσίες. Πολλοί από τους ίδιους τους λειτουργούς που συμμετείχαν έχουν αναδείξει την εκπαίδευση των λειτουργών, ή όπως επανειλημμένα ειπώθηκε «των λειτουργών πρώτης γραμμής», δηλαδή αυτών που έρχονται καθημερινά σε επαφή με το κοινό, σε θέματα πολλαπλών διακρίσεων ως μια σημαντική παράμετρος αντιμετώπισης του προβλήματος. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την ομάδα εστίασης από τις συμμετέχουσες που εκπροσώπησαν την Αστυνομία Κύπρου καταδεικνύει και τη σοβαρότητα του θέματος:

Ο νόμος είναι το ένα κομμάτι, το κυριότερο κομμάτι είναι η εφαρμογή του. Δηλαδή, είναι πολύ δύσκολο σε έτσι υποθέσεις να μπορέσεις να κοιτάξεις κάτω από την επιφάνεια και θα μιλήσω για τα του οίκου μας, για την αστυνομία. Ένας αστυνομικός, στον αστυνομικό σταθμό που θα πάει κάποιος να καταγγείλει κακοποίηση, εγώ αμφιβάλλω έναν 90% ότι ο αστυνομικός εν να μπορέσει να αναγνωρίσει ότι έσσει πίσω και διακρίσεις, και ρατσισμό ή και εμπορία ή τούτα τα εξειδικευμένα.

Η αναφορά ουσιαστικά μας υποδεικνύει και τη σοβαρότητα και την έκταση του προβλήματος αναγνώρισης των πολλαπλών διακρίσεων αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τη διάσταση του νόμου και της εφαρμογής του στην περίπτωση των διακρίσεων. Η υιοθέτηση παράλληλων με τη νομοθεσία θετικών δράσεων και η ενσωμάτωση της διάστασης της μη-διάκρισης σε όλες τις πολιτικές θα πρέπει να θεωρείται πυλώνας προς την εξάλειψη των διακρίσεων στον τόπο μας.

Να δούμε όμως εκτενέστερα πως οι ίδιοι οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες αναγνωρίζουν τις ανάγκες τους ή τις ανάγκες των υπηρεσιών τους και τι θα ήταν χρήσιμο να γίνει για να επιτελούν με καλύτερο τρόπο τα καθήκοντά τους. Οι πλείστες από τις απαντήσεις των λειτουργών αφορούν την εξιδικευμένη κατάρτισή τους μέσω βιωματικών εργαστηρίων ή εξιδικευμένων σεμιναρίων ενώ προτάσεις για υιοθέτηση καλών πρακτικών, συνεργασίες με οργανισμούς, συνεργασίες μεταξύ τμημάτων και υπηρεσιών, μελέτη περιπτώσεων και μελέτη του νομοθετικού πλαισίου ήταν ανάμεσα στις εισηγήσεις των συμμετεχόντων. Με τα δικά τους λόγια:

Στοχευόμενα βιωματικά εργαστήρια που αφορούν τις πολλαπλές διακρίσεις. Οποιαδήποτε εκπαίδευση που σχετίζεται με θέμα διεθνούς προστασίας είναι εξίσου σημαντική.

Εκπαίδευση τόσο σε θεωρητικές πτυχές (εθνική νομοθεσία και διεθνής Συμβάσεις) του θέματος των πολλαπλών διακρίσεων όσο και πρακτική που να περιλαμβάνει ανάλυση περιπτώσεων (case studies) καθώς και ο τρόπος χειρισμού τους στο πλαίσιο των καθηκόντων μου.

Εκπαίδευση στην αναγνώριση πολλαπλών διακρίσεων μέσα από πραγματικές καταστάσεις, στον τρόπο τεκμηρίωσής τους στη βάση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα ανθρώπινα δικαιώματα, και τέλος, στον τρόπο διεκδίκησής τους.

Εργαστήρια, workshops, σεμινάρια, γενικότερα εκπαιδευτικές δραστηριότητες, καλές πρακτικές, συνεργασία με οργανισμούς, διεθνείς και άλλους, διϋπηρεσιακή συνεργασία υπό την αιγίδα εκπαιδευτικών οργανισμών. Καθιέρωση επιπέδων δεξιοτήτων με απονομή σχετικών πιστοποιήσεων για δημόσιους αλλά και ιδιωτικούς υπάλληλους (π.χ. διοργάνωση σχολών).

Ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη και επιμόρφωση από άτομα που εργάζονται στον ίδιο τομέα, κυρίως στο εξωτερικό. Ανταλλαγές καλών πρακτικών σε θέματα εφαρμογής αντιρατσιστικής πολιτικής στα σχολεία με χώρες με μεγαλύτερη εμπειρία. Περαιτέρω στήριξη σε πολιτικό επίπεδο.

Περισσότερες εκπαιδεύσεις σε συνεργασία με μη κυβερνητικούς οργανισμούς και Πανεπιστήμια.

Οποιαδήποτε εκπαίδευση στα θέματα των διακρίσεων. Περισσότερη συνεργασία με άλλους κυβερνητικούς, αλλά και με μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Συνεργασία με πανεπιστήμια ή

άλλους οργανισμούς που ερευνούν το θέμα των διακρίσεων.

Συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις επί του θέματος (Νομική βάση, αρμόδια αρχή στη Δημοκρατία και αρμοδιότητες αυτής, καλύτερες πρακτικές στην ΕΕ κλπ).

Ένα από τα θέματα που χρήζουν προσοχής από τις πιο πάνω αναφορές, και πέρα από την ανάγκη που διαφαίνεται για προσωπική επιμόρφωση των λειτουργών, είναι το θέμα των δια-υπηρεσιακών συνεργασιών. Όπως έχει προκύψει στη συζήτηση που έγινε και στην ομάδα εστίασης η συνεργασία μεταξύ των λειτουργών που χειρίζονται θέματα διακρίσεων είναι σχετικά περιορισμένη. Φάνηκε ότι μερικοί μάλιστα λειτουργοί ενώ ασχολούνται με τα ίδια θέματα με άλλους συναδέλφους τους σε άλλες υπηρεσίες δεν γνωρίζουν επακριβώς με τι ασχολείται ο καθένας ή η κάθε υπηρεσία, δεν γνωρίζονται μεταξύ τους και ότι υπάρχει πρωτοφανής έλλειψη συντονισμού χειρισμού υποθέσεων πολλαπλών διακρίσεων. Οπότε, ο συντονισμός υπηρεσιών και λειτουργών που ασχολούνται με τα θέματα των πολλαπλών διακρίσεων θα πρέπει να θεωρείται ως μια άκρως απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου αλλά και του τρόπου εξέτασης και διεκπεραίωσης υποθέσεων πολλαπλών διακρίσεων.

Εμπειρίες Θυμάτων με τις Πολλαπλές Διακρίσεις

Στο μέρος αυτός παρουσιάζονται οι περιπτώσεις (case studies) ανδρών και γυναικών που βίωσαν στο παρελθόν ή βιώνουν επί του παρόντος πολλαπλές διακρίσεις. Οι περιπτώσεις αυτές παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο βάσει των προσωπικών συνεντεύξεων που έχουν διεξαχθεί με τα ίδια τα λόγια των συμμετεχόντων. Οι πλείστες συνεντεύξεις έχουν διεξαχθεί στην Αγγλική γλώσσα, η απόδοση στην Ελληνική γίνεται όσο πιο πιστά γίνεται στο πρότυπο κείμενο των απομαγνητοφωνήσεων. Η προσπάθεια είναι να παρουσιαστεί η κάθε περίπτωση αντικειμενικά βάσει των αφηγήσεων των συμμετεχόντων, να αναδειχτούν οι διαπλεκόμενοι λόγοι διάκρισης και πως οι συνέπειες των πολλαπλών διακρίσεων επηρεάζουν τις ζωές των θυμάτων. Για λόγους προστασίας των συμμετεχόντων, χρησιμοποιούνται ψευδώνυμα αντί για τα πραγματικά ονόματά τους.

Περίπτωση 1: Ισαάκ, άντρας, 32 χρόνων, Λίβανος

Ήρθα στην Κύπρο παράνομα επειδή δεν είχα καθόλου έγγραφα. Καθόλου έγγραφα, χωρίς πιστοποιητικό γέννησης... Μπήκα σε μια βάρκα και ναί ήρθα στην χώρα παράνομα, μου πήρε δύο μήνες να έρθω στην χώρα, το 2003. Αποτάθηκα για άσυλο, έμεινα στη φυλακή για ένα χρόνο. Μπορούσα να δουλέψω, όλα. Μετά γνώρισα τη γυναίκα μου, αποφασίσαμε να παντρευτούμε, είχαμε όλα τα έγγραφα... μερικά χρόνια μετά άρχισα να έχω προβλήματα με τα έγγραφά μου. Προηγουμένως δεν είχα τέτοιο πρόβλημα μετά είχα πρόβλημα με τη βίζα μου, με την κάρτα νοσηλείας, δεν μπορούσα να δουλέψω και όλα αυτά. Όταν ήμουν υπό το καθεστώς του πρόσφυγα όλα ήταν εύκολα και όταν παντρεύτηκα μου ζήτησαν να κλείσω την υπόθεση ασύλου επειδή δεν επιτρεπόταν να είμαι παντρεμένος και πρόσφυγας την ίδια στιγμή και όταν την έκλεισα πήγαν όλα στραβά...

Είχαν ακυρώσει τη βίζα μου.. πήρα βίζα για επισκέπτης επειδή δεν είχα διαβατήριο. Δεν μου επιτρεπόταν να δουλέψω, να έχω κάρτα νοσηλείας, να ταξιδέψω. Προσπάθησα να ξανανοίξω την υπόθεση ασύλου μου και δεν μου επέτρεψαν. Γιατί; Δεν ξέρω, δεν έχουν λόγο, προσπαθήσαμε μέσω του Υπουργείου Εσωτερικών, αρνήθηκαν να μου δώσουν οποιαδήποτε έγγραφα. Έχουν εντελώς σταματήσει τη βίζα μου και από το 2010 είμαι παντελώς παράνομος... Πήρα την υπόθεση στο δικαστήριο για να αποδείξω ότι δεν είμαι παράνομος.. και τώρα θα πρέπει να πληρώσω 500 ευρώ..

Ανησυχώ γιατί δεν μπορώ να ταΐσω αυτή την οικογένεια, να πληρώσω τους λογαριασμούς μου.. Δουλεύω χωρίς μισθό για κάποιους επειδή μου δανείζουν χρήματα όταν τα χρειάζομαι. Μ' αυτό τον τρόπο ζούμε. Δεν έχω καμία στήριξη. Ο πεθερός μου με στηρίζει οικονομικά για να βγάλουμε την μέρα και τώρα είναι κι αυτός τελείως απένταρος. Από το 2005-6 μας στηρίζει, μένουμε στο σπίτι του, πληρώνει τους λογαριασμούς.

Προσπάθησα να λύσω το πρόβλημα μέσω της πρεσβείας του Λιβάνου, με έχουν απορρίψει, έχω μόνο ένα έγγραφο από τον Λίβανο, από τον κοινοτάρχη. Δεν έχω εθνικότητα, δεν έχω διαβατήριο, δεν είμαι καταχωρημένος στο Λίβανο. Πήρα αυτό το έγγραφο στην πρεσβεία και μου είπαν ότι μπορεί να πάρει έξι με δεκατέσσερα χρόνια για να φάξουν για την υπόθεσή μου...

Έπρεπε να φύγω από το Λίβανο, να βγω έξω από εκείνη τη φυλακή αλλά για να είμαι ειλικρινής έφυγα από μια μικρή φυλακή και ήρθα σε μια μεγαλύτερη φυλακή, που είναι μια πόλη. Δεν μου επιτρέπεται να βγω από τα σύνορα, δεν μου επιτρέπετε να κάνω τίποτα...

Δεν έχω ιατρική περίθαλψη, ούτε η οικογένειά μου, ούτε τα παιδιά μου, δεν μπορώ να ανοίξω λογαριασμό στην τράπεζα, δεν μπορώ να αγοράσω κάτι και να το βάλω στο όνομά μου... δεν έχω ασφάλεια αυτοκινήτου, μπορώ να οδηγώ επειδή πήρα άδεια οδήγησης το 2004 όταν ήμουν αναγνωρισμένος πρόσφυγας. Το μόνο πράγμα που έχω νόμιμα...

Είχαμε δεκατέσσερις δικηγόρους.. όλοι με έχουν παρατήσει. Όλοι με παρατούν, η κυβέρνηση με παρατάει, [οι οργανισμοί] ανθρωπίνων δικαιωμάτων με παρατούν.. δεν έχω λύση... Ποιοι θα μου δώσουν ελπίδα; Αυτή η ελπίδα για πόσο θα κρατήσει; Δεκατρία χρόνια μ' αυτή την ελπίδα, τριάντα-δύο χρόνια έλπιζα από τότε στον Λίβανο, δεν μπορώ να πω όλη την ιστορία μου με δύο λέξεις, έφυγα από μικρότερη και ήρθα σε μεγαλύτερη φυλακή.. Είμαι στρεσαρισμένος, είμαι σοκαρισμένος.. Είναι σαν να έχω μια θηλιά στο λαιμό μου.. Με σκοτώνει, το μόνο που θέλω είναι να έχουμε μια κανονική ζωή, να ζήσω με την οικογένειά μου, τα παιδιά μου, είμαι άνθρωπος, έχω μεγαλώσει χωρίς γονείς, χωρίς μητέρα, χωρίς πατέρα και έχω μεγαλώσει με διάφορες οικογένειες που δεν ήταν δικές μου μέχρι που το έσκασα. Το μόνο που θέλω είναι να κρατήσω την οικογένειά μου ενωμένη και προσπαθώ να τους δώσω ότι καλύτερο μπορώ... αλλά όλα παν στραβά.

Περίπτωση 2: Μόνικα, Τρανς, 59 χρόνων, Ελλάδα

Η καταγωγή μου είναι από Ελλάδα, από την Ρόδο και βρέθηκα στην Κύπρο διότι έκανα ένα γάμο με Κύπρια κοπέλα και στην προσπάθειά μου να καλύψω την ομοφυλοφιλία, όπως κάνουν και πολλά παιδιά που δεν ξέρουν... Πριν 7 χρόνια πήγα στο Λονδίνο για αλλαγή φύλου, μετά από τον χωρισμό μου... Οι εμπειρίες μου μετά την αλλαγή ήταν συγκλονιστικές. Δηλαδή, άλλοι ήταν υπέρ και άλλοι ήταν κατά. Κατά ήταν οι πολύ δικοί μου άνθρωποι, που λέει και ο Χριστός «οι χειρότεροι εχθροί σου θα είναι οι οικιακοί σου» και εγώ δεν το πίστευα λέω «είναι δυνατόν»; Και όμως, σε όλους τους τομείς μέσα από αυτό το περιβάλλον βγαίνουν και οι χειρότεροι εχθροί μας και απειλήθηκα ότι αν αλλάξω το όνομα μου, αν αλλάξω την ταυτότητά μου θα μου κόψουν τα πόδια μου. Δικοί της συζύγου μου, οι οποίοι δούλευαν μέσα στο Κράτος. Μόνο ένα αδελφό έχω που δυστυχώς ούτε αυτός μου μίλα, λόγω της αλλαγής μου δεν με δέχτηκε... Οι υπόλοιποι φίλοι δεν ήθελαν. Δεν ήθελα να έχω στην ζωή μου πολύ κόσμο κοντά μου διότι έκανα και το επάγγελμα, για την επιβίωσή μου. Το πιο αρχαιότερο επάγγελμα. Υποκρινόμουν, για να βγάλω όλα αυτά τα παρά πολλά λεφτά για την αλλαγή φύλου και τα πολύ λίγα άτομα που ήταν κοντά μου σταθήκανε κοντά μου. Οι φίλοι μου και οι άλλοι όμως ήταν παρά πολύ εχθρικοί, παρά πολύ εχθρικοί, μικρός τόπος μεγάλη κόλαση!

Αναγκάστηκα, όπως όλα τα παιδιά που πρέπει να επιβιώσουν μπαίνουν σε αυτό το επάγγελμα. Μπήκα στην πορνεία με υποκριτικό τρόπο κι ήταν ένα βασανιστήριο μια κόλαση. Δηλαδή πορνεία ίσο βιασμός σώματος και ψυχής, ο Θεός να βοηθήσει αυτά τα άτομα τα όποια συνεχίζουν να είναι. Εγώ κατάφερα να βγω. Με νύχια και με δόντια κατάφερα να βγω... Σε κάποια φάση ήθελαν να με εκδικηθούν, άτομα μέσα από το οικογενειακό μου περιβάλλον, και μέσα από τη δουλειά μου, μεταχειρίστηκαν τη δουλειά μου, να έρθουν ως πελάτες. Δύο άνθρωποι... δύο επαγγελματίες κουκουλοφόροι απέξω πανύψηλοι, πιο ψηλοί από μένα, με μαύρη κουκούλα και μαύρα γάντια και τα λοιπά, και μόλις ανοίγω, πριν προλάβω από την έκπληξη μου να σταθώ και να αμυνθώ.., μου δίνει μια με σιδερογροθιά μέσα στο μάτι. Παραλίγο να χάσω και το μάτι μου και με κτυπούσαν με έριξαν κάτω και με κτυπούσαν σαν χταπόδι και ήταν η αρχή...

Ζήτησα βοήθεια από την Επίτροπο Διοικήσεως. Μου έδωσε, κατά ένα θαυματουργικό τρόπο, άνοιξε η πόρτα διάπλατα ενώ άλλου μου κλείνανε την πόρτα σαν το σκουπίδι, οι κρατικές υπηρεσίες, στο immigration, εκεί πήγα μου έλεγε μια αστυνομικίνα φύγε πήγαινε στην Ολλανδία, στην Λευκωσία ο ίδιος διευθυντής τότε μου έκλεισε την πόρτα, μου είπε «πήγαινε έξω» δηλαδή με πρόσβαλλαν.. Μου έκλεισαν

ραντεβού στην Επίτροπο Διοικήσεως.. και πήγα και με ραντεβού και με περίμεναν. Ο γενικός διευθυντής εκεί πέρα, και έμεινα με το στόμα και λέω «μα έμεινα»; Δηλαδή με είχε πάρει από κάτω ψυχολογικά και αφού πήγαινα και στο ψυχίατρο, είχα πάθει κατάθλιψη. Ναι λοιπόν όταν πήγα εκεί και έμεινα με το στόμα ανοικτό ότι απ' τον τρόπο τους, από την υψηλού επιπέδου αντιμετώπιση, τους άνοιξα την καρδιά μου. Έκανε έκθεση και με βοήθησαν και πέρασαν τέσσερα χρόνια.. όμως έγινε αγώνας για να μπορέσουμε να έχουμε τα αποτελέσματα. Πήγαινα να πάρω το επίδομα, ένα επίδομα για να επιβιώσω, να μπορέσω να σταματήσω την πορνεία και δεν μου το δίνανε. Δεν μου δίναν παρόλο που είχα 28 χρόνια εδώ και δικαιούμουν, μου λέει «δεν έχεις, δεν μπορούμε, δεν δικαιούσαι» πολλά πράγματα... Ζω με το επίδομα, σταμάτησα τελείως όταν πήρα το επίδομα, και επιβιώνω με παρά πολύ λίγα λεφτά διότι μου δίνει το κράτος..

Στο immigration πήγα εκεί με αντιμετώπισαν με παρά πολύ άσχημο τρόπο με ρατσισμό αφού έφυγα και αισθανόμουν ότι ήμουν το πιο τελευταίο άτομο. Νόμισα ότι είχα κάνει κάποιο έγκλημα, ο τρόπος που με κοίταζαν, ή ο ένας μιλούσε στον άλλο, πήγαινα και ακόμα φώναζαν του διευθυντή να βγει έξω να με δουν σαν να ήταν ένα περίεργο πλάσμα που ήρθε, κανένας εξωγήινος που ήρθε εδώ... Έβλεπα μέσα στο βλέμμα τους την ειρωνεία, όταν βγήκα έξω να φύγω, με περίμεναν κι απ' έξω και ήταν στημένοι και περίμεναν να βγω να με δουν.

Λόγο του ότι δεν έχω ταυτότητα δεν μπορώ να πάω να βγάλω κάρτα νοσηλείας για να πάρω τα φάρμακα μου, για να μπορέσω να κοιμηθώ που έχω μόνιμη αϋπνία δηλαδή όταν λέω μόνιμη, μόνιμη. Αναγκάζομαι και πάω σε προσωπικό, έξω γιατρό και πληρώνω από το υστέρημα μου για να μπορώ να πάρω και την ιατρική αυτή βεβαίωση ότι πράγματι αυτό, και για να μπορέσω να πάω να πάρω τα χάπια μου. Τα χάπια μου, αν είναι δυνατόν, για να κοιμηθώ. Αλλά πιστεύω ότι τώρα που θα βγει η ταυτότητα θα είναι όλα πιο εύκολα. Όλα τα αγοράζω απ' το φαρμακείο για να μπορέσω να κοιμηθώ και είναι και ακριβά δεν είναι φτηνά.

Περίπτωση 3: Ροζίτα, γυναίκα, 45 χρόνων, Φιλιππίνες

Ήρθα εδώ στην Κύπρο το 2001 ως οικιακή εργάτρια και όταν τέλειωσε το συμβόλαιό μου γνώρισα κάποιον και αποφασίσαμε να παντρευτούμε. Το 2003 παντρευτήκαμε, ο άντρας μου είναι από τη Νιγηρία. Μπήκε στην φυλακή ενώ εγώ έμεινα μόνη με τα παιδιά μου. Δεν είχα δουλειά, δεν είχα λεφτά να πληρώσω για το ενοίκιο, τα έξοδα. Τα παιδιά γεννήθηκαν εδώ. Όταν ο άντρας μου μπήκε στην φυλακή, πήγαινε από σπίτι σε σπίτι, σε φίλους που ήταν πρόθυμοι να βοηθήσουν. Με βοήθησε η ΚΙΣΑ να πάρω επίδομα από τις κοινωνικές υπηρεσίες. Προηγουμένως πήγα στην Επίτροπο Διοικήσεως και μου ανανέωσαν τη βίζα. Είχα νομιμοποιηθεί, έτσι άρχισε και το επίδομα. Όταν γέννησα το δεύτερο μου παιδί, ξαναπήγα για ανανέωση της βίζα αλλά μέχρι στιγμής δεν ανανεώθηκε. Δεν έχω βίζα μέχρι και τώρα.. Κάποια στιγμή πήγα στο γραφείο αλλοδαπών να βοηθήσω μια φίλη με τη διαδικασία και αντί αυτής με ανέκριναν εμένα... Ο λειτουργός μου είπε να αγοράσω εισιτήρια για να πάω στις Φιλιππίνες με τα παιδιά μου. Ήξερα ότι μπλόφαραν, ήξεραν και ήξερα ότι τα παιδιά μου είναι Κύπριοι και έχουν δικαιώματα. Δεν ήθελαν να με βοηθήσουν. Έτσι, χωρίς βίζα άρχισα να δουλεύω 3 ώρες ας πούμε δύο φορές την εβδομάδα. Έτσι άρχισα, μέχρι που γέμισα τη βδομάδα για να μπορώ να πληρώνω το ενοίκιο και το φαγητό των παιδιών μου..

Κάποια στιγμή άρχισα να ανησυχώ, η υπηρεσία αλλοδαπών κτύπησε την πόρτα.. «υπάρχουν δύο παράνομοι εδώ στο σπίτι σας» είπαν, τους είπα «ελάτε μέσα, υπάρχουν τρία δωμάτια εδώ, ελάτε να ελέγξετε, μένω εδώ μόνη με τα παιδιά μου». Άλλη μια φορά με σταμάτησαν στο δρόμο, είδαν ότι είμαι ξένη και με σταμάτησαν. Ένας άντρας και μια γυναίκα κατέβηκαν από το αστυνομικό αυτοκίνητο και ρώτησαν αν έχω βίζα. Τους είπα ότι δεν έχω και μου ζήτησαν να πάω στο σταθμό μαζί τους. Τους είπα

ότι περίμενα τα παιδιά μου να έρθουν. Τελικά σταθήκαμε κοντά στο αυτοκίνητο, με ρώτησαν πολλά πράγματα..

Από το 2008 δεν έχω πάρει επίδομα, πήγα πολλές φορές στις κοινωνικές υπηρεσίες, πήγα για ανανέωση της βίζας, αλλά είπαν «λυπούμαστε δεν μπορούμε να σε βοηθήσουμε επειδή δεν έχεις βίζα». Όταν γεννήθηκε ο γιος μου ο άντρας μου ήταν ήδη στην φυλακή. Σκεφτόμουν ότι δεν ήθελαν να βοηθήσουν επειδή ο άντρας μου ήταν στην φυλακή. Μετά που αποφυλακίστηκε, τον έχουν απελάσει. Η μόνη επικοινωνία που έχουμε είναι μέσω του Skype.. Προσεύχομαι και ρωτώ «Κύριε, γιατί είναι έτσι τα πράγματα;». Η Κύπρος μπήκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και θέλει να χωρίζει τις οικογένειες; Δεν θα έπρεπε να ήταν έτσι τα πράγματα. Υπάρχει το δικαίωμα της ένωσης της οικογένειας, έτσι δεν είναι; Ο άντρας μου απελάθηκε, δεν ξέρω γιατί. Περιμέναμε να αποφυλακιστεί και να μείνει εδώ επειδή τα παιδιά είναι εδώ. Τα παιδιά συνέχεια ρωτούν «γιατί δεν είναι εδώ ο μπαμπάς;»... Στο πιστοποιητικό γεννήσεως τους η εθνικότητα παραμένει κενό, δεν έχουν βάλει Φιλιππίνες, δεν έχουν βάλει Αφρική, δεν έχουν βάλει ότι είναι Κύπριοι..

Περίπτωση 4: Αρούν, άντρας, 38 χρόνων, Ινδία – Θύμα Εμπορίας Προσώπων για Εργασία

Είμαι από την Ινδία.. μετά που πέθανε ο πατέρας μου και έγινα ο επικεφαλής της οικογένειάς μου αποφάσισα να έρθω στην Ευρώπη και να μαζέψω μερικά λεφτά επειδή όλη η ευθύνη της οικογένειας είναι στους ώμους μου... Βρήκα έναν μάστρο εδώ στην Κύπρο μέσω ενός γείτονα που ήταν ήδη στην Κύπρο, έπρεπε να πληρώσω κάποια λεφτά σε έναν ατζέντη και είπα «εντάξει, θα πληρώσω». Το 2006 ήρθα με την γυναίκα μου και πλήρωσα τότε 1500 λίρες Κύπρου για τη βίζα μου. Άρχισα να δουλεύω σε μια φάρμα κοτόπουλων και έπρεπε να φροντίζω περισσότερο από 15,000 κοτόπουλα με την γυναίκα μου. Έπρεπε να τα ταΐζουμε και να τα φροντίζουμε, όλα όσα έπρεπε να γίνουν. Τον πρώτο ενάμιση χρόνο πληρωνόμουν κανονικά, έπαιρνα τον μισθό στην ώρα του. Μετά για κάθε τρεις μήνες μου έδιναν ένα μισθό, μερικά λεφτά. Τον εμπιστευόμουν, ήταν πολύ καλός, μου έλεγε «είσαστε σαν το γιο και τη κόρη μου, μπορείτε να μείνετε μαζί μου, θα σας δώσω τα λεφτά σας, πιστέψτε με». Τον εμπιστευόμουν, δεν είχα και άλλη επιλογή. Τα πρώτα δύο χρόνια διευθετούσε και τη βίζα μου και της γυναίκας μου και μετά, δεν ξέρω το λόγο, δεν έκανε τις βίζες μας... ήμουν παράνομα εδώ αλλά δεν το ήξερα. Το 2009 κατέβηκα στην Λευκωσία με την μοτοσυκλέτα μου μετά τη δουλειά για να αγοράσω κάποια πράγματα, δεν είχα άδεια οδήγησης τότε.. με σταμάτησε η αστυνομία, σταματούσε τους παράνομους, σταμάτησε και εμένα.. και ανακάλυψαν ότι δεν είχα ασφάλεια, δεν είχα βίζα. Τους είπα ότι «σας παρακαλώ, ο μάστρος μου δεν με έχει πληρώσει για αυτό δεν έκανα την ασφάλειά μου».. Μπήκαν στο σύστημα και ανακάλυψαν ότι η βίζα μου έληξε πριν έξι μήνες. Μου είπαν να τηλεφωνήσω στον μάστρο μου και να του πω ότι βρισκόμουν στον αστυνομικό σταθμό και να έρθει εδώ για να με εγγυηθεί και να με πάρει. Του τηλεφώνησα, τον ρώτησα αν έκανε τη βίζα μου και μου είπε «όχι», του είπα να έρθει στον σταθμό και δεν ήρθε. Μου είπε να τους πω «μην τους πεις ότι δουλεύεις για μένα, πες του ότι μένεις μαζί μου στην φάρμα επειδή δεν σε πλήρωσα». Είχα σοκαριστεί, με έβαλαν σε ένα δωμάτιο και περίμενα για ώρες, ήξερα ότι δεν θα ερχόταν. Η αστυνομία τηλεφώνησε στο αλλοδαπών. Με πήραν και με έκλεισαν στην φυλακή. Τον πήρα ξανά και του είπα «κύριε, πρέπει να έρθεις να με βοηθήσεις», δεν ήρθε. Είπα στην αστυνομία να πάμε μαζί στην φάρμα να το επιβεβαιώσουν, δεν το έκαναν, δεν ξέρω γιατί. Δεν ήξερα τι γινόταν, ήμουν μέσα στη φυλακή. Τηλεφώνησα στην αδελφή μου και της είπα να προσλάβει ένα δικηγόρο, να ξοδέψει 1000 ευρώ και να της τα έδινα πίσω. Πέρασα εννιά μέρες στην φυλακή, πλήρωσα 1200 ευρώ για το δικηγόρο και με έβγαλε έξω.

Πήγα να μείνω στην φάρμα που δούλευε η αδελφή μου, είχα συνειδητοποιήσει ότι δεν είχα καθόλου έγγραφα, ήμουν παράνομος. Σκέφτηκα ότι έπρεπε να πάω να βρω τον μάστρο μου για να με βοηθήσει. Τον εμπιστεύτηκα ξανά. Το πρόβλημα δεν ήταν μόνο δικό μου αλλά και για τους άλλους 25 που δούλευαν για εκείνον. Μετά από 10 μήνες η αστυνομία άρχισε να με ψάχνει ξανά. Δούλευα 10 ώρες την ημέρα, και κάποτε πήγαινα και την νύκτα για να δω τα κοτόπουλα, με χρησιμοποιούσε παντού, στο σφαγείο, σαν οδηγό, να φροντίζω τα κοτόπουλα, παντού. Του είπα «κύριε, δεν έχω άδεια οδήγησης» μου είπε «μην ανησυχείς, είμαι το αφεντικό της Κύπρου, κανένας δεν θα σε αγγίξει». Δεν είχα χαρτιά και δεν μπορούσα να πάω να κάνω παράπονο, είχα ένα πράμα στο μυαλό, να πάρω τα χαρτιά μου και να πάω στην αστυνομία. Φοβόμουν τι θα γινόταν, ξέρεις, την τελευταία φορά με είχαν συλλάβει. Αν πήγαινα στην αστυνομία και ο μάστρος μου χρησιμοποιούσε τις διασυνδέσεις τους; Τι θα γινόταν; Μετά από λίγο καιρό είχε υπογράψει το συμβόλαιο μου αλλά με έβαλε και πλήρωσα για την εγγύηση της τράπεζας επειδή δεν ήθελα να είμαι παράνομος στην χώρα. Τα πλήρωσα, δεν είχα άλλη επιλογή...

Ήρθε σε κάποια στιγμή και με πλήρωσε, μου έδωσε 1000 ευρώ, του είπα «κύριε, μην με ξεγελάσεις ξανά, μου έχεις υποσχεθεί, πρέπει να μου δώσεις 2000 ευρώ. Μου χρωστάς σχεδόν 5000 ευρώ». Τι να έκανα; Χρειαζόμουν τα λεφτά να στείλω τη γυναίκα μου πίσω στην Ινδία που ήταν έγκυος. Μου έλεγαν να μην τον εμπιστεύομαι.. πήγα ξανά και ζήτησα τα λεφτά μου και με έστειλε στην κόρη του που έκανε τα οικονομικά. Της είπα να μου δώσει τους μισθούς της γυναίκας μου και τα δικά μου που εκκρεμούσαν. Άρχισε να μου φωνάζει «γιατί θέλεις τα λεφτά, τι τα χρειάζεσαι;» δεν μου τα έδωσε, έμεινα σοκαρισμένος... Με έψαχνε η αστυνομία, του ζήτησα τα έγγραφα μου και δεν μου τα έδινε. Κλειδώθηκα στο δωμάτιο και άρχισα να κλαίω.. Μου είχαν δώσει το τηλέφωνο της ΚΙΣΑ, επικοινωνήσα αλλά πάλι φοβόμουν να πάω. Τελικά, με βοήθησαν... Πήγα στην αστυνομία και έδωσα πλήρη κατάθεση. Μου είπαν ότι θα έπρεπε να φύγω την ίδια μέρα από την φάρμα και μου παρείχαν λεφτά για τα έξοδά μου, για το φαγητό... Μου είπαν και πήγα στις κοινωνικές ασφαλίσεις, κανόνισαν να μείνω σε ένα ξενοδοχείο, πέντε άτομα από τη δουλειά μου μέναμε εκεί...

Εισηγήσεις προς την Πολιτική

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται εισηγήσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων. Οι εισηγήσεις γίνονται προς διάφορες κατευθύνσεις και έχουν εκπονηθεί από τη γενικότερη αντίληψη που αποκτήσαμε για το φαινόμενο όλο αυτό το διάστημα αλλά και από τις εισηγήσεις που οι ίδιοι οι συμμετέχοντες έθεσαν και αναγνώρισαν ως ανάγκες σε σχετική ερώτηση τόσο στις ομάδες εστίασης όσο και στις προσωπικές συνεντεύξεις και τα ποιοτικά ερωτηματολόγια. Παρόλο ότι δεν είναι ένας εξαντλητικός κατάλογος εισηγήσεων, εντούτοις πιστεύουμε ότι η εφαρμογή των μέτρων αυτών θα μπορούσε να βοηθήσει ουσιαστικά στην όλη προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου σε διάφορα επίπεδα.

Εισήγηση 1: Νομοθεσία

Το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο στην Κύπρο δεν παρέχει προστασία των ατόμων που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις. Οπότε, προκύπτει άμεση ανάγκη έτσι ώστε το νομοθετικό πλαίσιο να ορίσει την έννοια των πολλαπλών διακρίσεων συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των διαπλεκόμενων διακρίσεων, συγκεκριμένα. Επίσης, το νομοθετικό πλαίσιο θα πρέπει να διευρύνει την προστασία των θυμάτων διακρίσεων και πολλαπλών διακρίσεων, συγκεκριμένα, σε όλους τους τομείς της ζωής.

Εισήγηση 2: Σύσταση Συντονιστικού Φορέα

Από την ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων στην έρευνα προκύπτει ότι υπάρχει ανάγκη συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών του Κράτους και των δημόσιων λειτουργιών που ασχολούνται με τις διακρίσεις και τις πολλαπλές διακρίσεις, συγκεκριμένα. Οπότε, η σύσταση είναι η ανάληψη πρωτοβουλίας από το Γραφείο της Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την σύσταση ενός συντονιστικού φορέα για να αντιμετωπιστεί η δυσλειτουργία αυτή.

Ταυτόχρονα, υπάρχει η ανάγκη συντονισμού όλων των Ανεξάρτητων Αρχών που ασχολούνται με τα φαινόμενα των διακρίσεων και των πολλαπλών διακρίσεων για κοινή δράση και επιδιώξεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Εισήγηση 3: Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Η σύσταση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσεως για τις διακρίσεις και τις πολλαπλές διακρίσεις, συγκεκριμένα, το οποίο θα ήταν προϊόν διαπραγματεύσεως όλων των εμπλεκόμενων συντελεστών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα θα ήταν μια πρωτοβουλία που θα μπορούσε να καλύψει σημαντικό δρόμο της αδιαφορίας των τελευταίων χρόνων. Ο Συντονιστικός Φορέας σε συνεργασία με τα Υπουργεία Εσωτερικών, Εργασίας και Οικονομικών θα μπορούσαν να ηγηθούν της προσπάθειας.

Εισήγηση 4: Μοντέλο Μετανάστευσης

Οι μετανάστες και οι μετανάστριες είναι αποδεδειγμένα πλέον ότι είναι από τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού που υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις. Κάτω από το απαρχαιωμένο μοντέλο μετανάστευσης που επικρατεί σήμερα και αντιμετωπίζει τους μετανάστες μόνο ως ‘εργατικά χέρια’ παρά ως ανθρώπινα όντα που έχουν τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα με τον υπόλοιπο πληθυσμό, οι πιθανότητες αντιμετώπισης των πολλαπλών διακρίσεων είναι μηδαμινές. Η σύσταση, οπότεν, είναι η άμεση αλλαγή του μοντέλου σε ένα πρότυπο ανθρωποκεντρικό, το οποίο θα καταργεί όλες τις μορφές θεσμικών διακρίσεων έναντι των μεταναστών. Η Προεδρία της Δημοκρατίας σε συνεργασία με τους υπόλοιπους δεσμούς αλλά και την κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να δράσει άμεσα προς αυτή τη κατεύθυνση.

Εισήγηση 5: Άνθρωποι Κλειδιά

Η έρευνά μας καταδεικνύει ότι στην κρατική μηχανή και τις ανεξάρτητες αρχές υπάρχουν λειτουργοί που έχουν συσσωρεύσει και από την εξειδίκευσή τους και από τις επαγγελματικές εμπειρίες τους πλούσια γνώση για το φαινόμενο. Η σύσταση προς όλους τους φορείς αλλά και την Προεδρία της Δημοκρατίας είναι να εμπλέξει τους λειτουργούς αυτούς στις όλες τις διαδικασίες και να ‘εκμεταλλευτεί’ τον πλούτο αυτό για τις επιδιωκόμενες αλλαγές, ιδιαίτερα ως προς τα πρακτικά θέματα και την καθημερινή αντιμετώπιση των ανθρώπων που ζητούν στήριξη ή/και προστασία από τις δημόσιες υπηρεσίες.

Εισήγηση 6: Κατάρτιση Δημόσιων Λειτουργών

Παρόλο ότι αναγνωρίζεται η εξειδίκευση μια μερίδας των δημόσιων λειτουργών για τις διακρίσεις και τις πολλαπλές διακρίσεις, εντούτοις η έρευνα καταδεικνύει ταυτόχρονα ότι ο μεγαλύτερος πληθυσμός των δημοσίων λειτουργών δεν έχει γνώση για τις πολλαπλές διακρίσεις και δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει περιπτώσεις πολλαπλών διακρίσεων όταν τα θύματα αποτείνονται κοντά τους για βοήθεια. Η σύσταση, λοιπόν, είναι η συνεχής κατάρτιση όλων των δημοσίων λειτουργών και σε όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας και ιδιαίτερα αυτών που έρχονται σε καθημερινή επαφή με το κοινό για το τι είναι και πως αναγνωρίζονται οι υποθέσεις πολλαπλών διακρίσεων.

Για την κατάρτιση των δημοσίων λειτουργών, επιβάλλεται η ανάγκη εκπόνησης δραστικού σχεδίου και να συμπεριλαμβάνει την κατάρτιση από την πρόσληψη ή την αρχική κατάρτισή των νεοεισερχόμενων στη δημόσια υπηρεσία και θα εκτείνεται στους υφιστάμενους δημοσίου λειτουργούς.

Εισήγηση 7: Κατάρτιση Συνδικαλιστικών Στελεχών

Ο χώρος εργασίας είναι ο κατ' εξοχήν χώρος όπου συντελούνται οι πλείστες διακρίσεις. Η αναγνώριση των πολλαπλών διακρίσεων και η διαδικασία χειρισμού είναι απαραίτητη για τα συνδικαλιστικά στελέχη. Η σύσταση, οπότεν, είναι η κατάρτιση των συνδικαλιστικών στελεχών σε όλες τις βαθμίδες ιεραρχίας ιδιαίτερα αυτών που επιθεωρούν χώρους εργασίας και έρχονται αντιμέτωποι με παράπονα εργαζομένων για το πώς μπορούν να αναγνωρίζουν περιπτώσεις πολλαπλών διακρίσεων και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Θα μπορούσε η Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού να διαθέσει ειδικό κονδύλι στα πλαίσια της συνεχιζόμενης κατάρτισης που διαθέτει για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Εισήγηση 8: Ορισμός και Γνωστοποίηση των Πολλαπλών Διακρίσεων

Μέχρι που το νομοθετικό πλαίσιο ορίσει τις πολλαπλές διακρίσεις, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι οργανώσεις εργοδοτών θα μπορούσαν να ορίσουν τι σημαίνει πολλαπλές διακρίσεις για να μπορούν να εργάζονται για την αντιμετώπιση του φαινομένου και να το γνωστοποιήσουν τόσο στα έμμισθα συνδικαλιστικά στελέχη όσο και προς την ευρύτερη κοινωνία.

Εισήγηση 9: Στατιστικά Δεδομένα

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ως προς την κατανόηση και την έκταση του κοινωνικού αυτού φαινομένου είναι η απουσία στατιστικών δεδομένων. Η σύσταση, λοιπόν, προς την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου είναι η ανάπτυξη μεθοδολογίας καταγραφής περιστατικών πολλαπλών διακρίσεων και η δημοσιοποίησή τους.

Εισήγηση 10: Ερευνητικά Δεδομένα

Η πρωτοφανής απουσία τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών δεδομένων από την ερευνητική κοινότητα της Κύπρου είναι και αυτός παράγοντας που συμβάλει στην απουσία ορισμού, κατανόησης και επεξήγησης των παραγόντων που συμβάλουν και αλληλοεπιδρούν στη δημιουργία του φαινομένου. Οπότεν, η σύσταση προς τα Ερευνητικά και Ακαδημαϊκά Κέντρα είναι η επιδίωξη και εξασφάλιση κονδυλίων από φορείς χρηματοδότησης στην Κύπρο και την Ευρωπαϊκή Ένωση τόσο για βασική όσο και για εφαρμοσμένη έρευνα για τις πολλαπλές διακρίσεις.

Εισήγηση 11: Δραστηριότητες Ενημέρωσης και Ευαισθητοποίησης του Κοινού

Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού είναι μια άλλη και εξ ίσου σημαντική δραστηριότητα, και σε ένα άλλο επίπεδο, αντιμετώπισης του φαινομένου. Η σύσταση προς όλες τις αρχές και τους οργανισμούς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα είναι να ενημερώνουν με κάθε ευκαιρία το ευρύ κοινό είτε σε μικρής είτε σε μεγάλης εμβέλειας εκστρατείες για τα προβλήματα και τις συνέπειες των πολλαπλών διακρίσεων στις καθημερινές ζωές των θυμάτων.

Εισήγηση 12: Ενίσχυση των Μη-κυβερνητικών και Κοινωνικών Οργανώσεων

Οι μη-κυβερνητικές και κοινωνικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα θέματα πολλαπλών διακρίσεων μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Η γνώση που συσσωρεύουν από τη δράση τους είναι πολύτιμη και θα πρέπει να τυγχάνουν της δέουσας προσοχής από τις Αρχές. Η σύσταση, σ' αυτή την περίπτωση, είναι η ενίσχυση των οργανώσεων αυτών τόσο από οικονομικής άποψης όσο και από τεχνικής άποψης για να μπορούν και να συνεχίζουν τις καλές υπηρεσίες που προσφέρουν προς τις ευάλωτες ομάδες. Πολλές φορές, για να μπορούν να συμβάλουν σε δομημένο διάλογο με τις υπηρεσίες του Κράτους χρειάζονται στήριξη και οι Κρατικές Υπηρεσίες είναι σε θέση να παρέχουν τέτοια στήριξη.

Επίσης, πολλές από τις υπηρεσίες που σήμερα προσφέρονται από το Κράτος, θα μπορούσαν να μετακινηθούν στις μη-κυβερνητικές οργανώσεις. Μ' αυτό τον τρόπο, ενισχύεται και η οικονομική θέση των οργανώσεων αυτών, γίνεται αποσυμφόρηση της κρατικής μηχανής και ενισχύεται η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών αλλά και η ποιότητα των υπηρεσιών προς το κοινό.

Βιβλιογραφία

Bell, Mark

2008 *Racism and Equality in the European Law*. Oxford: Oxford University Press.

Burri Sussane and Shieck Dagmar

2009 *Multiple Discrimination in EU Law. Opportunities for Legal Responses to Intersectional Gender Discrimination*. The European Network of Legal Experts in the Field of Gender Equality.

Conaghan, J, R. Hunter and D. Cooper

2007 Response to the Discrimination Law Review's Consultation Paper: 'A Framework for Fairness: Proposals for a Single Equality Bill for Great Britain. AHRC Research Center of Law, Gender and Sexuality. Available at: www.kent.ac.uk/clgs

Crenshaw, Kimberle

1991 Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence Against Women of Colour. *Stanford Law Review* 43 (6), pp. 1241-1299.

European Network Against Racism

2007 *Multiple Discrimination*, Fact Sheet 33. Available at: www.enar-eu.org

European Network Against Racism

2011 The Legal Implication of Multiple Discrimination. Fact Sheet 44. Available at: www.enar-eu.org

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)

2010 Data in Focus Report. Multiple Discrimination. European Union Minorities and Discrimination Survey. Austria.

Fredman, Sandra

2005 Double Trouble: Multiple Discrimination and EU Law. In *European Anti-discrimination Law Review* (2). The European Network of Legal Experts in the Non-Discrimination Field. Netherlands.

Hannett, Sarrah

2003 Equality at the Intersections: The Legislative and Judicial Failure to Tackle Multiple Discrimination. *Oxford Journal of Legal Studies* 23 (1), pp. 65-86.

Lewis, Tamara

2010 Multiple Discrimination: A Guide to Law and Evidence. Central London Law Center. Available at: www.londonlawcentre.org.uk

Makkomen, Timo

2002 Multiple, Compound and Intersectional Discrimination: Bringing the Experiences of the Most Marginalized to the Fore. Abo Academy Institute for Human Rights, Report 11/02.

Nielsen, Ruth

2009 Is European Union Equality Law Capable of Addressing Multiple Discrimination and Intersectional Discrimination Yet? Precautions Against Neglecting Intersectional Cases. In D. Shieck and V. Chege (eds), *European Union Non-Discrimination Law: Comparative Perspectives on Multidimensional Equality Law*. London and New York: Routledge-Cavendish, Taylor and Francis Group.

Schomel, Eva

2012 Multiple Discrimination: A Smokescreen over Differences. *Retfaed Argang* 35(3/138): pp 29-50.